

PYHÄJÄRVI (O.1)

2001

Kertomus matkailuhankkeisiin liittyvien muinaisjäännösten inventoinnista

Mika Sarkkinen

SISÄLLYS

JOHDANTO	1
KOHDELUETTELO	2
KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTTALEHDILLE	2
LÖYTÖLUETTELO	2
DIALUETTELO	3
YLEISKARTTA	4
KOHDEKUVAUKSET (KOHTEET 44, 54, 88 – 99)	5
SEKALAISIA KOHTEITA	36 (-37)

LIITE: PYHÄJÄRVEN PIENVENESATAMAT SEKÄ MAIHINNOUSU-/RETKIPAIKAT
Raportti kohteiden maastotarkastuksista 2.-6.7.2001, (4 sivua + kartta)

JOHDANTO

Pyhäjärven matkailun kehittämishankkeen yhtenä osa-alueena on Pyhäjärven veneily- ja virkistyskäyttöpalvelujen kehittäminen. Siihen kuuluu mm. Tervapuron taukopaikan rakentaminen, pienvenesatamien kehittäminen sekä veneilyreittien ja retkisatamien rakentaminen. Koska osa rakennuskohteista sijaitsee ennestään tunnettujen muinaisjäännöskohteiden tuntumassa, esitti Museovirasto lausunnossaan (540/304/2000) Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle alueella suoritettavaksi arkeologista täydennysinventointia. Kun työn tilaaja sitoutui vastaamaan kustannuksista, voitiin inventointi (1+1 viikkoa) sijoittaa kesän 2001 kenttätyöohjelmaan. Inventoinnin maastovaihe toteutettiin 2.-6.7.2001 allekirjoittaneen toimesta.

Inventoinnin aikana tarkastettiin kolme pienvenesatamapaikkaa ja 11 retkisatamaa/maihinnousupaikkaa Tervapuron taukopaikka mukaan lukien. Tarkastettavista kohteista viisi sijaitsi saarissa, joihin päästiin Ympäristökeskuksen järjestämällä venekyydillä. Venemiehenä toimi Juha Tikka. Lisäksi inventoinnissa oli osan aikaa mukana oli opettaja Jorma Tulkku.

Venesatamista kaksi (Niemenlahti ja Niemelän ranta) sijaitsee tunnettujen kivikautisten asuin-/löytöpaikkojen tuntumassa. Sen sijaan vain yhden maihinnousupaikan välittömästä läheisyydestä oli tietoja kiinteistä muinaisjäännöksistä (Maaselänlahti). Lisäksi arkistotietojen mukaan Tervalahdessa tiedettiin sijaitsevan liistekatiskän jäänteitä.

Inventointi keskittyi luonnollisesti matkailukohteisiin ja niiden välittömään läheisyyteen. Saaret pyrittiin käymään läpi mahdollisimman kattavasti. Matkailukohteiden lähellä olevista vanhoista muinaisjäännöskohteista kahden osalta saatiin uutta tietoa (44 Kohisevan puron suu ja 54 Tervalahdi). Uusia kohteita luettelointiin 12 (kohteet 88 – 99). Näistä kuusi kivikautista asuinpaikkaa, joista viisi sijaitsee nykyisen rantapenkan alapuolella ja on aikojen saatossa huuhtoutunut niin, että ne voidaan katsoa käytännössä tuhoutuneiksi (kohteet 88 – 90, 94 - 96). Lisäksi luettelointiin kaksi maakuoppa ja kiuaskohdetta (92, 93) yksi rautahytti/maakuoppakohde (97), yksi luola ja sen yhteydessä oleva kivikasa (98) sekä yksi uhri-/tarinapaikka (99). Loppuun on lisäksi koottu tietoja erilaisista sekalaisista tai tarkastamattomista kohteista, joiden luonne on sellainen, että niitä ei ole katsottu aiheelliseksi luetteloida kiinteinä muinaisjäännöksinä.

Kertomus on rakennettu kaksijakoiseksi niin, että varsinainen kertomus noudattaa perinteistä käytäntöä (johdanto, erilaiset luettelot, kohdekuvaukset karttoineen). Kertomukseen on otettu mukaan vain sellaiset vanhat kohteet, joista inventoinnin aikana saatiin uusia tietoja. Toisen osan tai paremminkin liitteen muodostaa erillinen venesatamien ja maihinnousupaikkojen kuvaus, jossa mainitaan kohteen läheisyydessä olevat muinaisjäännökset sekä arvioidaan kohteen tai sen rakentamisen vaikutusta muinaisjäännökseen (Liite: PYHÄJÄRVI – VENESATAMA- JA MAIHINNOUSUPAIKAT/Raportti matkailukohteiden maastotarkastuksista 2.-6.7.2001).

Kempeleessä 18.8.2001

Mika Sarkkinen, FM

KOHDELUETTELO

PYHÄJÄRVI 44 Kohisevan puron suu	kivikautinen löytöpaikka, asuinpaikka?, maakuoppia. II.
PYHÄJÄRVI 54 Tervalahdi	liisteiden löytöpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 88 Pietarsaari, Partiolaisten laavu	kivikautinen asuinpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 89 Pietarsaaren eteläkärki	kivikautinen asuinpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 90 Pietarsaaren SW-ranta	kivikautinen asuinpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 91 Pietarsaaren lahti	liisteiden löytöpaikka. II. (kalamajan paikka?)
PYHÄJÄRVI 92 Rapasaari	maakuoppa. II. kiuas/liesi. II.
PYHÄJÄRVI 93 Honkasaaren kalakämpä	kiuas ja kuoppa. II.
PYHÄJÄRVI 94 Selkäsaaren maihinnousupaikka	kivikautinen asuinpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 95 Hiidenkari	kivikautinen asuinpaikka. III.
PYHÄJÄRVI 96 Syrjälä, Iso-kuusi	kivikautinen asuinpaikka. II.
PYHÄJÄRVI 97 Louhukangas	raudanvalmistuspaikka (hytti), maakuoppia. II.
PYHÄJÄRVI 98 Partakota	luola/kalliosyvennys, kivikasa. II.
PYHÄJÄRVI 99 Hiidenmäki	palvos-/uhripaikka, tarinapaikka. II(?)

Kertomuksen lopussa on lisäksi erillinen luettelo sekalaisista kohteista (moderneja maakuoppia, luonnonkohteita (jalallisia kivipaasia), tarkastamattomia kesähautapaikkoja, moderni hakkaus ym.), joita ei luonteensa tai epämääräisyytensä vuoksi ole luettu varsinaisiksi muinaisjäännöskohteiksi.

KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTTALEHDILLE

3321 02 PITÄJÄNMÄKI	98 Partakota
3321 05 HIIDENKYLÄ	54 Tervalahdi
3321 06	97 Louhukangas
3321 07 HIIDENNIEMI	94 Selkäsaaren maihinnousupaikka, 99 Hiidenmäki
3321 08 KÄTKYTNIEMI	92 Rapasaari, 93 Honkasaaren kalakämpä 95 Hiidenkari, 99 Hiidenmäki
3321 10 MAASELÄNLAHTI	44 Kohisevan puron suu
3321 11 VUOHTOMÄKI	88 Pietarsaari, Partiolaisten laavu, 89 Pietarsaaren eteläkärki, 90 Pietarsaaren SW-ranta, 91 Pietarsaaren lahti 96 Syrjälä, Iso-kuusi

LÖYTÖLUETTELO (Diar. 9.8.2001)

KM 32626	keramiikan muruja, 2 kpl.	44 Kohisevan puron suu
KM 32627:1-3	kvartsiesine ja -iskos, kvartsiittia (hhuht.)	88 Pietarsaari, Partiolaisten laavu
KM 32628:1-4	kvartsiesineitä ja -iskoksia (hhuhtoutuneita)	89 Pietarsaaren eteläkärki
KM 32629:1-3	kvartsiesineitä ja -iskoksia (hhuhtoutuneita)	90 Pietarsaaren SW-ranta
KM 32630:1-6	kiviesine?, kvartsiesineitä, kvartsiittia (hhuht.)	94 Selkäsaaren maihinnousupaikka
KM 32631:1-2	kvartsiesineitä (hhuhtoutuneita)	95 Hiidenkari
KM 32632	kappale rautakuonaa	97 Louhukangas
	liisteitä näytteeksi/PPM	54 Tervalahdi
	kvartsia, esineitä? Esko Ruotoistenmäellä	96 Syrjälä, Iso-kuusi

DIALUETTELO

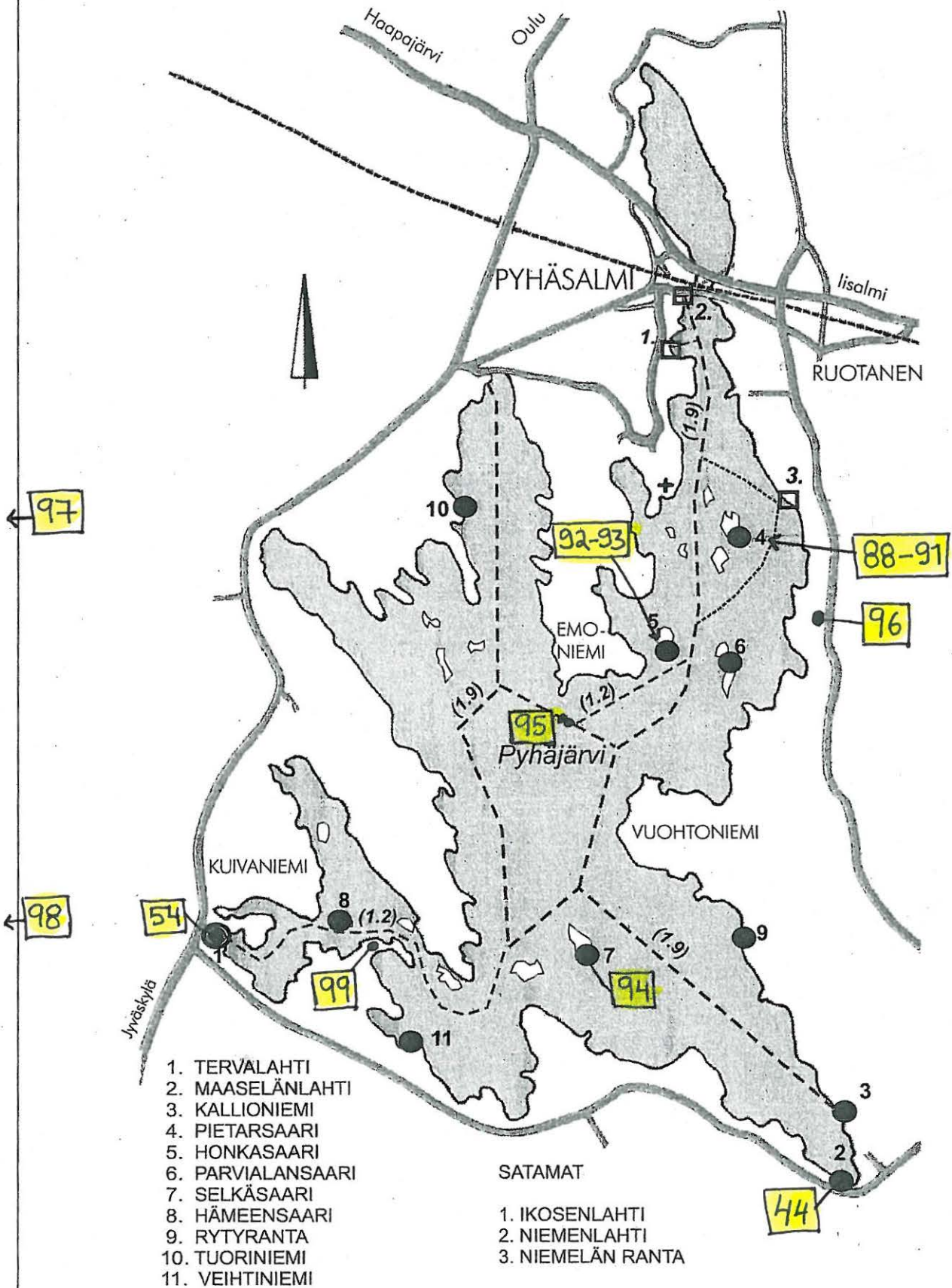
- D 45985 PYHÄJÄRVI 54 Tervalahi, liisteet sijainneet alun perin ruopatus lahdelman rannassa maisemointikivikasoista vasemmalle, kuva tien varren taukopaikalta länsiluoteesta.
- D 45986 PYHÄJÄRVI 54 Tervalahi, ruopatus murakosta löydettyjä liisteiden kappaleita, neljä ohutta ja teroitettua sekä kaksi ohutta ja leveää liisteen katkelmaa
- D 45987 PYHÄJÄRVI 54 Tervalahi, teroitettujen liisteiden päitä.
- D 45988 PYHÄJÄRVI 54 Tervalahi, teroitettujen liisteiden päitä.
- D 45989 PYHÄJÄRVI 88 Pietarsaari, Partiolaisten laavun länsipuolinen lahti itäkaakosta, asuinpaikkalöydöt rantavedestä.
- D 45990 PYHÄJÄRVI 89 Pietarsaaren eteläkärki, asuinpaikkalöydöt pienen lahdelman rantavedestä, kaakosta.
- D 45991 PYHÄJÄRVI 90 Pietarsaaren SW-ranta, asuinpaikkalöydöt lahdelman rantavedestä, idästä.
- D 45992 PYHÄJÄRVI 91 Pietarsaaren lahti, liisteiden havaintopaikka lahden perällä, koillisesta.
- D 45993 PYHÄJÄRVI 94 Selkäsaaren maihinnousupaikka, asuinpaikkahavainnot hiekkavan lahdelman rantavedestä runsaan sadan metrin matkalta, lounaasta.
- D 45994 PYHÄJÄRVI 96 Syrjälä, Iso-kuusi, asuinpaikkalöydöt keskellä ja oikealla takana olevilta pelloilta, etualan pellot raivattu peruskartan painamisen jälkeen, kaakosta.
- D 45995 PYHÄJÄRVI 96 Syrjälä, Iso-kuusi, paikalta löydettyjä kvartseja ja kaksi satunnaisesineeksi luokiteltavaa kiveä, löydöt maanomistaja Esko Ruotoistenmäen hallussa.
- D 45996 PYHÄJÄRVI 99 Hiidenmäki, yleiskuva pohjoisesta.
- D 45997 PYHÄJÄRVI Selkäsaaren länsirannan kalliolla olevat modernit hakkaukset, lännestä.
- D 45998 PYHÄJÄRVI Selkäsaaren länsirannan kalliolla olevat modernit hakkaukset, yleiskuva etelälounaasta.

□ LAAJENNETTAVAT PIENVENESATAMAT

● TERVAPURON TAVOKPAIKKA

● NYKYISET RETRISATAMAT / MAIHINDOUSPAIKAT

44 KERTOMUKSESSA OLEVAT MUINAISJÄÄNNÖSKOhteet

PYHÄJÄRVI 44

Kohteen nimi:	Kohisevan puron suu
Määrittys ja mj-luokka:	kivikautinen asuinpaikka? II. kivikautinen löytöpaikka. II. maakuoppia. II.
Peruskartta:	3321 10 MAASELÄNLAHTI
Koordinaatit:	x = 7044 23, y = n. 3453 20, z = n. 142,50 - 145
Kylä ja seutu:	Mäkikylä
Rek:no:	72:13

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 16,5 km eteläkaakkoon, Maaselänlahden pohjukan lounaisrannalla, Lahdenjoen suusta n. 500 m länteen. Pyhäjärven eteläpuoliselta Suezintieltä laskeutuu lyhyt tiepisto Maaselänlahden mairinnousupaikalle. Tie jatkuu luoteeseen pitkin matalaa rantaterassia retkipaikalle ja edelleen kohti rauhoitettuja Kohisevan lähteitä, jotka sijaitsevat mairinnousupaikasta n. 150 – 200 m luoteeseen. Rantatasanteen yläpuolella on jyrkkä rantatörmä, jonka korkeus kasvaa loivasti luoteeseen. Kohteen tasalla törmän korkeus on n. 3 – 4 m. Törmän yläpuoli on jokseenkin tasaista reheväkasvuista kuusivaltaista metsää. Heikosti hiekkavassa maaperässä on jonkin verran pientä kiveä.

Alueelta on aiemmin tavattu suiponsoikea reikäkivi (KM 16869), joka mainitaan löytyneeksi Kohisevan puron suusta. Kohdetta myöhemmin tarkastettaessa ei paikalta ole tavattu merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

Tämäkerttaisten käyntien aikana tilanne säilyi rannan osalta ennallaan: rannasta ja rantavedestä ei tavattu mitään asuinpaikkaan viittaavaa. Törmän päällä sen sijaan on ainakin kaksi kuoppaa. Kaakkoisempi sijaitsee tulipaikan ja sen itäpuolisen mukavuuslaitoksen puolimaissa lähellä törmän reunaan. Selvästi modernin kaivannon pituus on 2 – 2,5 metriä ja leveys n. 1 metri. Syvyyttä törmän reunan suuntaisella kuopalla on n. 70 cm. Toinen kuoppa sijaitsee tulipaikan kohdalla törmän rinteessä oleva polttopuukatoksen yläpuolella aivan rinteeseen partaalla. Kuopan halkaisija on n. 3 m ja syvyys n. 40 - 50 cm. Kuopan reunalla tavattiin selvä huuhtoutumiskerros. Kuopan keskellä kasvaa kookas kuusi. Yleispiirteiltään tasaisella kankaalla oltiin havaitsevinaan useampiakin kuoppia, mutta rehevä kasvillisuus, kuusivaltainen puusto ja luontaiset(?) pienet epätasaisuudet estivät enemmän havainnot näiltä osin.

Luoteisemmasta kuopasta edelleen luoteeseen kulkee poikkirannan suuntainen kaivanto tms. moderni häiriö, jonka länsipuolella on isohko kivi. Tästä selvästi erottuvasta kivistä n. 10 metriä luoteen/lännen suuntaan oltiin havaitsevinaan epämääräistä painanteen muotoa. Maanpinnan muodot tulkittiin lopulta luontaisiksi. Kuitenkin kohdan läpi kulkevan polun viereen tehtiin koekuoppa. Kuopasta tavattiin ainoastaan kaksi pientä palaa keramiikkaa, joista toisessa jäänteitä kolmesta koristekuopasta. Kyseessä lienee lähinnä tyypilliseksi kampakeramiikaksi tulkittavan astian pala. Löydöt tehtiin n. 5 – 10 cm syvyydestä punertavasta likamaasta. Keramiikan murujen lisäksi ei tasossa lastalla kaivetusta koeruudusta tavattu mitään muuta normaalisti asuinpaikoilta löydettävää materiaalia, vain pari epämääräistä tulkinnallista rapautunutta kiveä.

Alueelle tehtiin tämän jälkeen neljä koekuoppaa keramiikan löytöpaikasta kaakon suuntaan noin 100 m matkalle. Helteessä kaivettujen kuoppien tekoa hankaloittivat rehevä kasvillisuus sekä puut ja näiden juuret. Mahdollista asuinpaikkaa ajatellen maasto ja maaperä paranivat kaakkoon päin. Keramiikan lisäksi mitään asuinpaikkaan viittaavaa ei kuitenkaan tehdyistä kuopista enää tavattu.

Maaselänlahden maihinnousupaikka ja paikalla oleva tulipaikka rakenteineen sijaitsevat törmän alapuolisella tasaisella rantakaistalla. Kummastakaan ei ole välitöntä vaaraa törmän päällä olevalle mahdolliselle asuinpaikalle. Kohteen säilymistä edesauttaa myös luonnonkohteena rauhoitettujen lähteiden läheisyys sekä alueen kuuluminen vedenottamon välittömään läheisyyteen.

Kohde tarkastettu: 5.7.2001

Aiemmat tutkimukset: Pyhjärven inventointi 1995, M. Sarkkinen

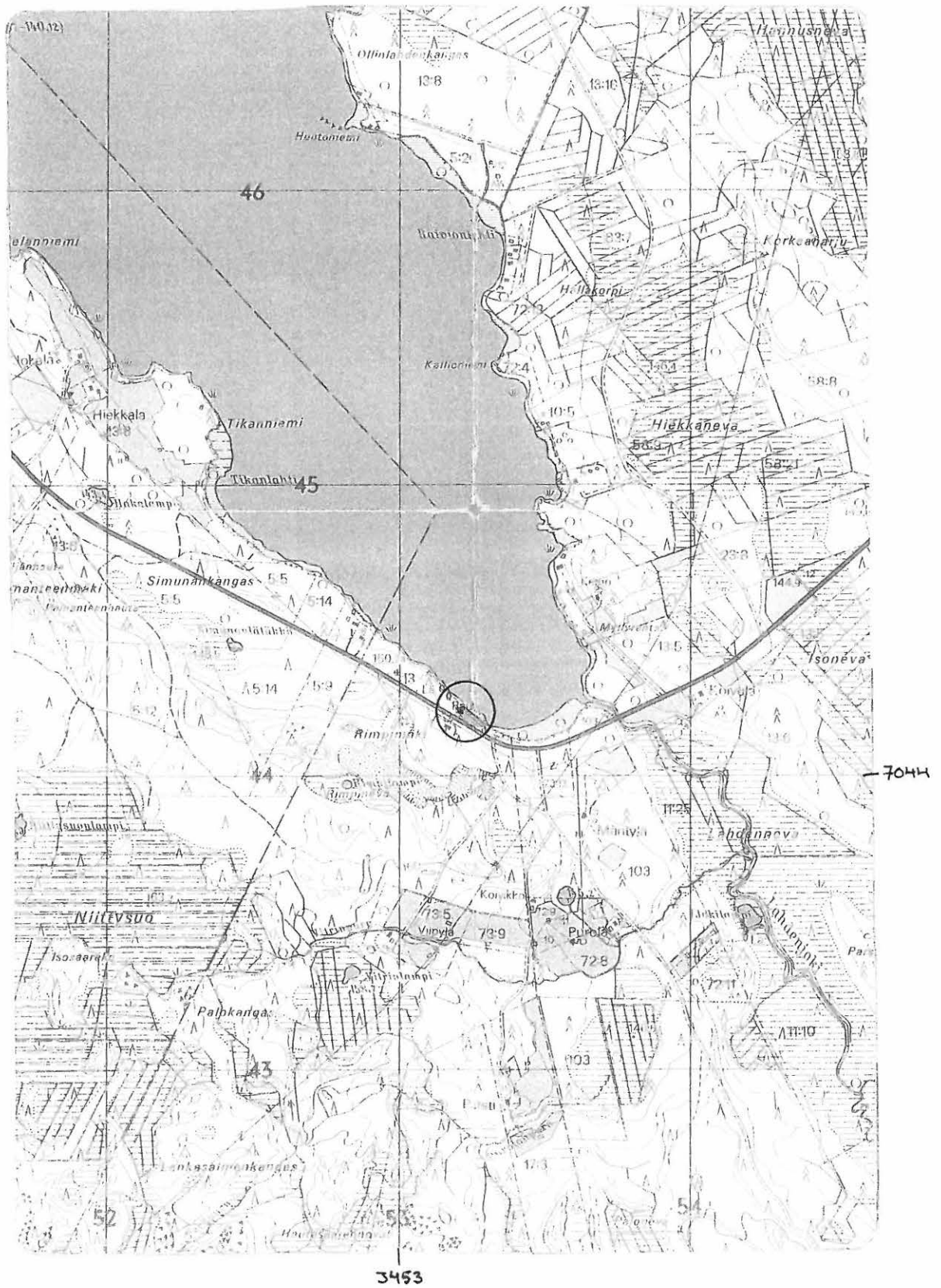
Aiemmat löydöt: KM 16869, reikäkivi

Inventointilöydöt: KM 32626, keramiikan muruja, 2 kpl.

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 10 MAASELÄNLAHTI, p. 1988.

PYHÄJÄRVI 44 Kohisevan puron suu

3321 10 MAALAHTI, p. 1988
 Pyhäjärvi
 matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7044 23
 y = 3453 20
 z = 142,5 - 145

PYHÄJÄRVI 54

Kohteen nimi: Tervalahdi
 Määrittäminen ja määrittäminen: Liisteiden löytöpaikka. III.
 Peruskartta: 3321 05 HIIDENKYLÄ
 Koordinaatit: $x = n. 7050 44, y = n. 3438 80, z = n. 138,50 - 140$
 Kylä ja seutu: Hiidenniemi
 Rek: no: 3:8

Kohde sijaitsee Pyhjärven kirkolta noin 14,5 km lounaaseen, Pyhjärven lounaisosassa sijaitsevan Tervalahden perukkaan laskevan Tervapuron suupuolella, nykyisestä levähdyspaikasta n. 100 m itään. Tervapuron taikopaikan rakentamisen yhteydessä Humalamäen eteläpuolella luoteesta lahteen laskevan puron suisto on ruopattu pieneksi lampimaiseksi maisema-altaaksi (ks. karttaliite).

Inventointia aloitettaessa tulivat Tervalahden mahdolliset, aikoinaan hämäläisten katiskoiksi mainitut, puurakenteet esille keskustelussa Ympäristökeskuksen Teijo Jaakonahon ja Juha Tikan kanssa. He kertoivat, että talvella maisema-altaan ruoppauksen yhteydessä oli puron suun etelärannan murakosta tavattu katiskan jäänteitä. Löytöpaikka sijaitsee nykyisen altaan kaakkoisrannalla, ylisyöksypadon/sillan lounaispuolelle suunnitelmassa merkityn uimarannan edustalla.

Kohdetta tarkastettaessa tavattiin liisteen kappaleita altaan eteläpuoliselle pelloille läjättyjen kaivumassojen seasta. Liisteen kappaleiden määrää on mahdotonta arvioida. Liisteet ovat poikkileikkaukseltaan suorakulmaisia n. 1,5 – 2 x 4 – 5 cm. Osassa liisteistä oli kirveellä teroitettu terä. Lisäksi näiden yhteydessä oli pyöreitä pitempiä puita, halkaisijaltaan n. 5 – 7 cm, joita ei juuri oltu muotoiltu. Liittyvät katiskan rakenteeseen nekin. Vitsaksia tms. sidevärkkejä ei tavattu. Muutama liisteen kappale otettiin näytteeksi (PPM, Oulu). Liisteiden lisäksi paikalla näkyi olevan varsin modernin oloinen katkennut airon lapa.

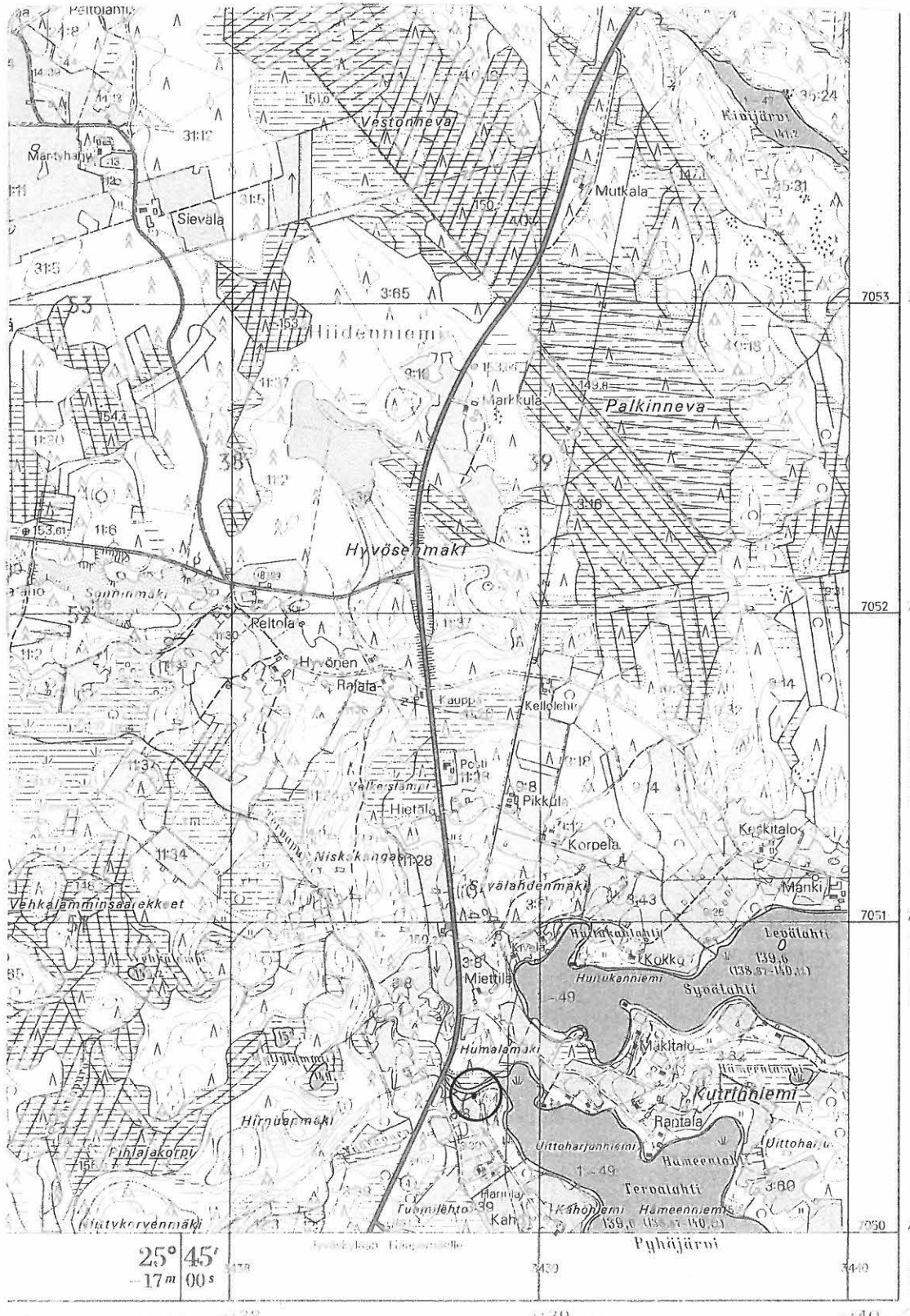
Jäänteet ovat ilmeisesti varsin myöhäisestä liistekatiskasta, jollaisia on paikoin käytetty vielä viime vuosisadan alkupuolella. Merkkejä asuinpaikasta tai muusta kiinteästä muinaisjäännöksestä ei alueelta tavattu.

Kohde tarkastettu: 2.7.2001

Aiemmat tutkimukset: ks. Pyhjärven inventointi 1995, M. Sarkkinen

Diat: 45985 Tervalahdi, liisteet sijainneet alun perin ruopatun lahdelman rannassa maisemointikivikasoista vasemmalle, kuva tien varren taikopaikalta länsiluoteesta.
 45986 Tervalahdi, ruopatusta murakosta löydettyjä liisteiden kappaleita, neljä ohutta ja teroitettua sekä kaksi ohutta ja leveää liisteen katkelmaa
 45987 Tervalahdi, teroitettujen liisteiden päitä.
 45988 Tervalahdi, teroitettujen liisteiden päitä.

Kartat: Peruskarttaote 3321 05 HIIDENKYLÄ, p. 1986.
 Ote suunnitelman asemapiirustuksesta 1:1000

PYHÄJÄRVI 54 Tervalahdi

3321 05 HIIDENKYLÄ, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7050 44
 y = 3438 80
 z = 138,5 - 140

PYHÄJÄRVI 88

Kohteen nimi: Pietarsaari, partiolaisten laavu
 Määrittely ja mj-luokka: kivistä asuinpaikka. III.
 Peruskartta: 3321 11 VUOHTOMÄKI
 Koordinaatit: x = 7059 23, y = 3450 94, z = n. 139,50
 Kylä ja seutu: Pyhäjärvi
 Rek:no: 73:16

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 2 km kaakkoon sijaitsevan Pietarsaaren kaakkoisrannalla. Paikalla on pienehkö, noin 30 – 40 m leveä ja kutakuinkin saman syvyinen hiekkapoukama, jota ympäröi korkeampi, paikoin kallioinen maasto. Lahdelman koillispuolisella kallioniemellä on partiolaisten laavu tulipaikkoineen.

Lahden pohjukan rantavedestä poimittiin tarkastuksen aikana jokunen huuhtoutunut kvartsi. Koekuoppia tehtiin sekä alavalle vesijätölle että vanhan rantapenkan yläpuoliselle rannalle, mutta näistä ei löydetty mitään asuinpaikkaan viittaavaa. Kohde on ilmeisesti aikojen saatossa kokonaan huuhtoutunut.

Kohde tarkastettu: 6.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

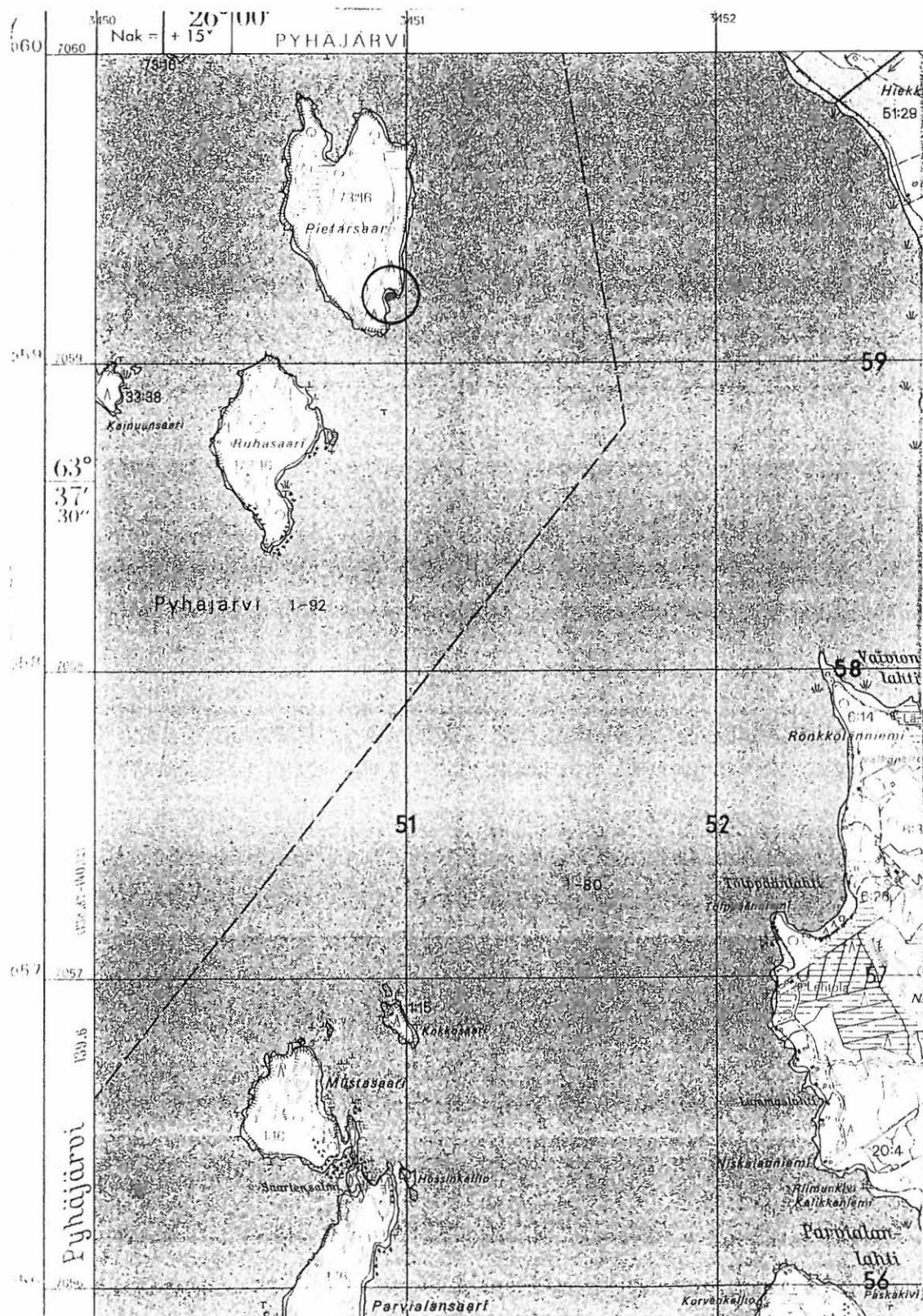
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32627:1-3 kvartsiesine ja -iskos, kvartsiittia (huuhtoutuneita)

Diat: 45989 Pietarsaari, Partiolaisten laavun länsipuolinen lahti itäkaakosta, asuinpaikkalöydöt rantavedestä.

Kartat: Peruskarttaote 3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 88 Pietarsaari, Partiolaisten laavu

3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7059 23
 y = 3450 94
 z = 139,5

PYHÄJÄRVI 89

Kohteen nimi: Pietarsaaren eteläkärki
Määrittely ja mj-luokka: kivikautinen asuinpaikka. III.
Peruskartta: 3321 11 VUOHTOMÄKI
Koordinaatit: $x = 7059\ 09$, $y = 3450\ 90$, $z = n. 139,50$
Kylä ja seutu: Pyhäjärvi
Rek:no: 73:16

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 2 km kaakkoon sijaitsevan Pietarsaaren eteläkärjessä, partiolaisten laavusta vajaat 200 m lounaaseen ja maihinnousu/retkisatamasta noin 100 m kaakkoon. Paikalla on pieni kallion ja kivien rajaama sorapohjainen poukama, jonka läpimitta on vain muutaman metrin.

Poukaman rantavedestä poimittiin tarkastuksen aikana jokunen huuhtoutunut kvartsi. Ympäröivä maasto on selvästi korkeampaa. Kivikkoiseen ja kallioiseen maastoon ei tehty koekuoppia. Alun perin kohde on tuskin ollut kovin laaja. Nykyisellään tavattavat asuinpaikan vähäiset jäänteet ovat huuhtoutuneet. Kohde on käytännössä tuhoutunut.

Kohde tarkastettu: 6.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

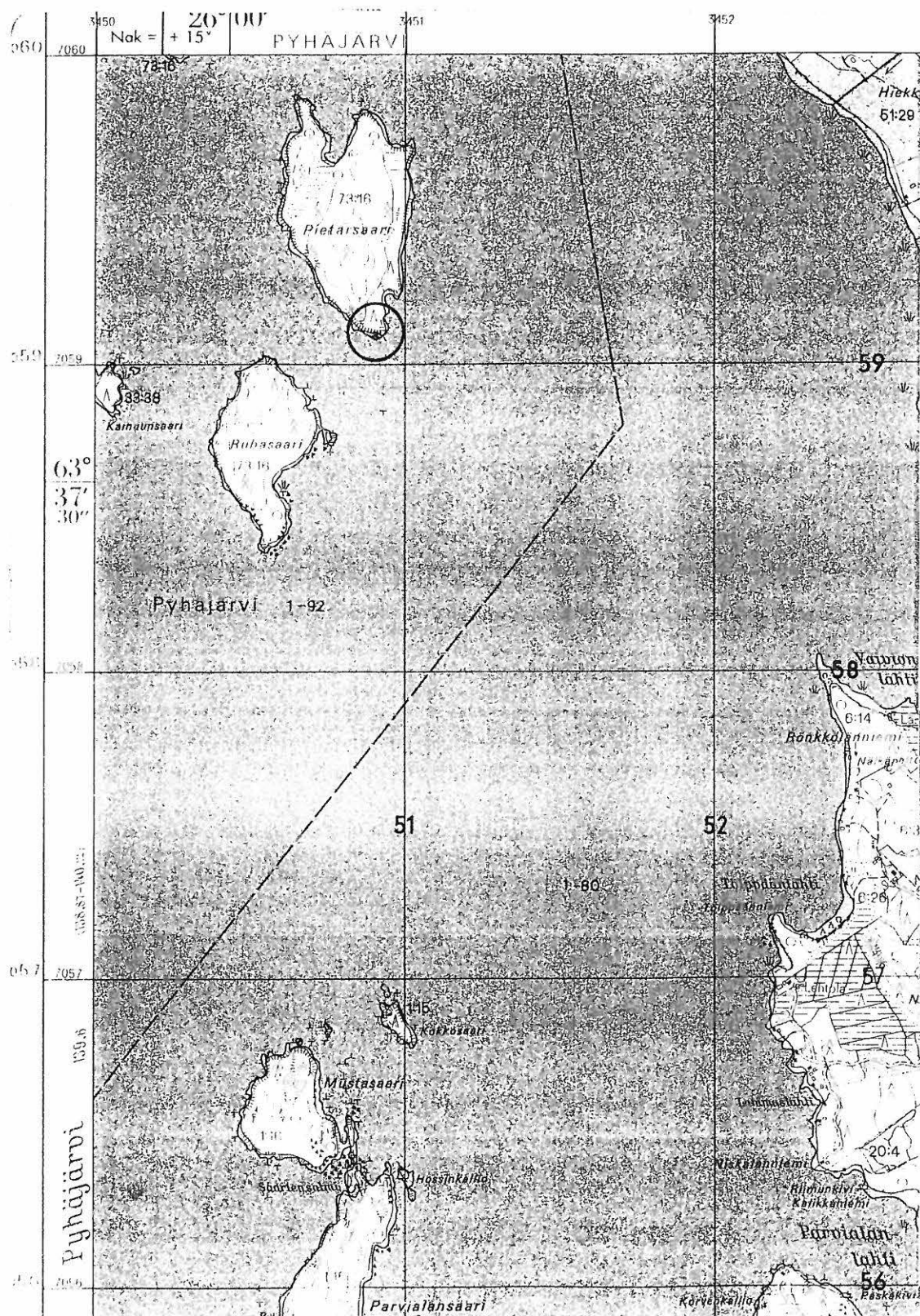
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32628:1-4 kvartsisiesineitä ja -iskoksia (huuhtoutuneita)

Diat: 45990 Pietarsaaren eteläkärki, asuinpaikkalöydöt pienen lahdelman rantavedestä, kaakosta.

Kartat: Peruskarttaote 3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 89 Pietarsaaren eteläkärki

3321 II VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7059 09
 y = 3450 90
 z = 139,5

PYHÄJÄRVI 90

Kohteen nimi: Pietarsaaren SW-ranta
Määrittely ja mj-luokka: kivistä asuinpaikka. III.
Peruskartta: 3321 11 VUOHTOMÄKI
Koordinaatit: $x = 7059\ 24$, $y = 3450\ 72$, $z = n. 139,50$
Kylä ja seutu: Pyhäjärvi
Rek:no: 73:16

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 2 km kaakkoon sijaitsevan Pietarsaaren eteläosan lounaisrannalla, maihinnousu/retkisatamasta runsaat 100 metriä luoteeseen. Paikalla on pieni kallion ja kivien ympäröimä sorapohjainen poukama vanhan rantapenkan alapuolella.

Poukaman rantavedestä poimittiin tarkastuksen aikana jokunen huuhtoutunut kvartsi. Ympäröivä maasto on selvästi korkeampaa. Poukaman yläpuolinen maasto on rehevää. Kohteen yläpuolelle ei tehty koekuoppia. Nykyisellään tavattavat asuinpaikan vähäiset jäänteet ovat huuhtoutuneet. Kohde on käytännössä tuhoutunut.

Kohde tarkastettu: 6.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

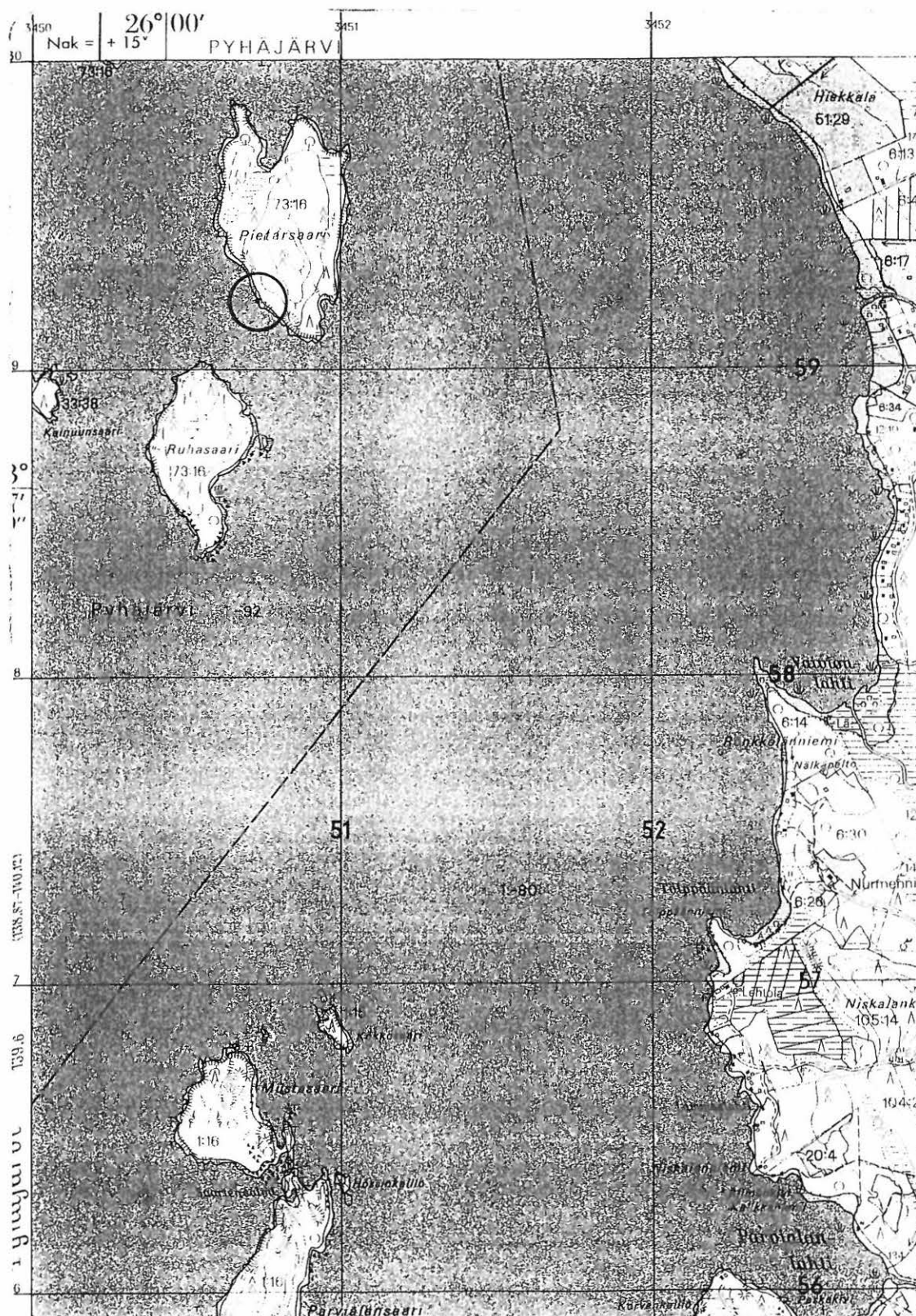
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32629:1-3 kvartsiesineitä ja -iskoksia (huuhtoutuneita)

Diat: 45991 Pietarsaaren SW-ranta, asuinpaikkalöydöt lahdelman rantavedestä, idästä.

Kartat: Peruskarttaote 3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 90 Pietarsaaren SW-ranta

3321 II VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7059 24
 y = 3450 72
 z = 139,5

PYHÄJÄRVI 91

Kohteen nimi:	Pietarsaaren lahti
Määrittely ja mj-luokka:	liisteiden löytöpaikka. II. maakuoppa/kalamaja?
Peruskartta:	3321 11 VUOHTOMÄKI
Koordinaatit:	x = 7059 66, y = 3450 75, z = n. 139,50
Kylä ja seutu:	Pyhäjärvi
Rek:no:	73:16

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 2 km kaakkoon sijaitsevan Pietarsaaren pohjoispäässä olevan lahden pohjukassa. Kyseessä on noin 200 metriä pitkä ja 50 – 150 m leveä lahti. Ainakin lahden perukka on hiekkapohjainen. Lahden pohjasta lounaaseen kulkee kostea alanne, joka jakaa saaren kahteen kuivempaan osaan.

Lahden perällä on pystyssä olevia liistekatiskan jäänteitä, jotka Jorma Tulkun mukaan ovat olleet hyvin näkösällä 1950-luvulla järven laskun jälkeen. Inventoinnin aikana veden korkeus järvestä oli 139,68 m. Tarkastuksen yhteydessä vene ohjattiin lahden perukkaan, mutta katiskan jäänteitä ei tällä kertaa onnistuttu näkemään.

Pietarsaaren pohjoisosassa pitäisi Jorma Tulkun tietojen mukaan olla lisäksi vanhan kalamajan tms. jäänteet. Ainoa inventoinnin aikana tähän mahdollisesti liittyvä havainto oli lahden itärannalla oleva kuopanne, joka saattaa olla luontainenkin (x = 7059 70, y = 3450 84, z = n. 145). Sen pohjalta tavattiin hiiltä ja palanutta kiveä heti turpeen alla. Kuoppa sijaitsee kahden selvästi erottuvan maakiven pohjoispuolella.

Kohde tarkastettu: 6.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

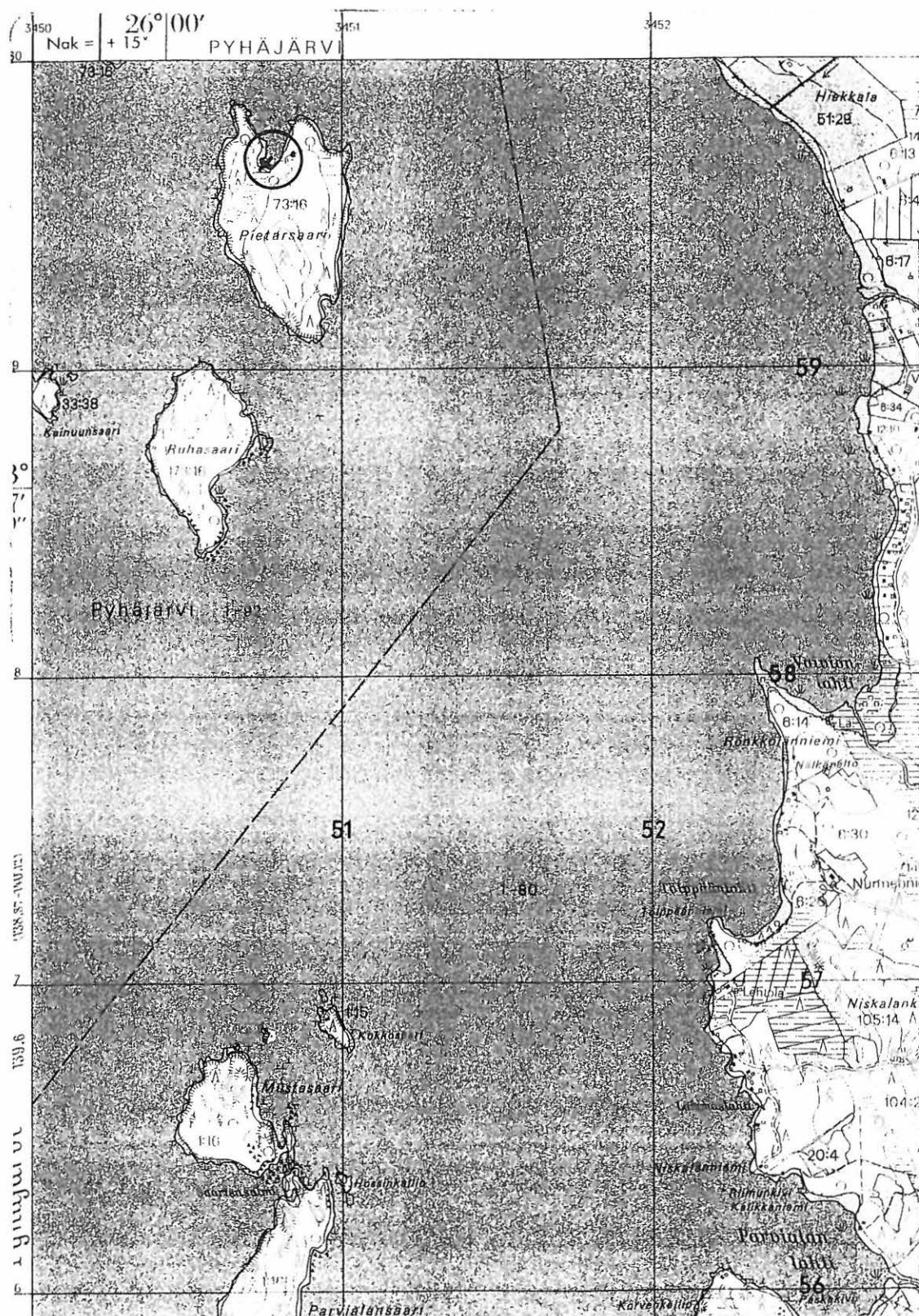
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Diat: 45992 Pietarsaaren lahti, liisteiden havaintopaikka lahden perällä, koillisesta.

Kartat: Peruskarttaote 3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 91 Pietarsaaren lahti

3321 II VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7059 66
 y = 3450 75
 z = 139,5

PYHÄJÄRVI 92

Kohteen nimi:	Rapasaari
Määrittys ja mj-luokka:	maakuoppa. II kiuas/liesi. II.
Peruskartta:	3321 08 KÄTKYTNIEMI
Koordinaatit:	x = 7056 84, y = 3449 10, z = n. 142,50
Kylä ja seutu:	Pyhäjärvi
Rek:no:	33:38

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 3,5 km etelään sijaitsevan Honkasaaren länsirannan puolivälissä olevalla pienellä Rapasaarella. Saaret yhdistää nykyisin kapea ja alava vesakoitunut kosteikkokannas. Rapasaari on osin kallioinen jyrkkärantainen ja korkeahko saari, jonka kasvillisuus on jokseenkin kuivaa. Saarella kasvaa mm. muutamia kookkaita petäjiä.

Rapasaaren korkeimman kohdan itäreunalla on suorakaiteen muotoinen kuoppa, jonka ala on n. 3 x 1 metriä ja syvyys noin 40 – 50 cm. Kuoppa kaakko - luode –suuntainen. Kuopan ympärillä on havaittavissa heikko valli, johon tehty lapionpisto paljasti heikon huuhtoutumiskerroksen. Kuopasta vajaan 10 m luoteeseen on sammalen peittämä matala kiveys, jonka kivet ovat palaneita ja johon tehty pisto paljasti hiiltä. Huuhtoutumiskerrosta ei havaittu. Lieden/kiukaan halkaisija on runsas metri ja korkeus 20 – 30 cm. Mainittakoon vielä kuopan eteläpuolella oleva pilkallinen petäjä, jossa on ainakin kolme umpeenkasvanutta pilkkaa.

Jorma Tulkkuri kertoi erään Emoniemestä kotoisin olleen mieshenkilön kertoneen, että Rapasaarella olisi kalmo eli kesähautapaikka. Paikalta tavattu kuoppa sopisikin hyvin juuri kesähaudaksi. Pyhäjärvellä on ollut kappeli viimeistään 1647, jota vanhempi mahdollisen väliaikaisen haudan kaikei pitäisi olla.

Kohde tarkastettu: 4.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

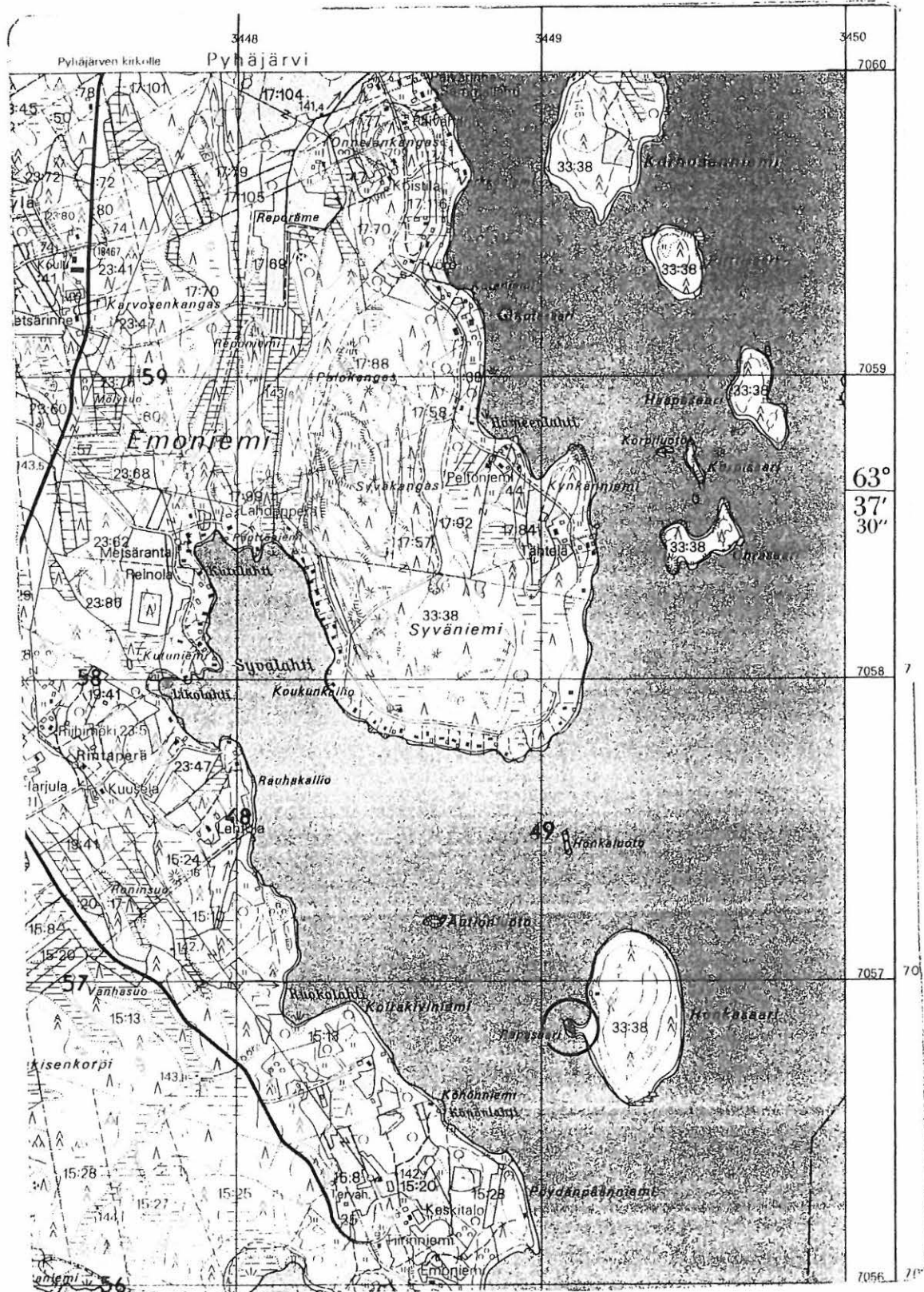
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 92 Rapasaari

3321 08 KÄTKÖNIEMI
 3321 II VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7056 84
 y = 3449 10
 z = 142,5

PYHÄJÄRVI 93

Kohteen nimi:	Honkasaaren kalakämppä
Määrittely ja mj-luokka:	kiuas ja kuoppa. II.
Peruskartta:	3321 08 KÄTKYTNIEMI
Koordinaatit:	x = 7056 96, y = 3449 20, z = n. 142,5 - 145
Kylä ja seutu:	Pyhäjärvi
Rek:no:	33:38

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 3,5 km etelään olevan Honkasaaren länsirannalla hieman saaren puolivälin pohjoispuolella. Paikalla on vanha Honkasaaren majaksi kutsuttu kalakämppä. Kämpän rannassa on pieni rantautumispuokama, jonka pohjoispuolella rantasauna/varasto. Ranta on kalliainen. Maasto nousee suhteellisen loivasti rantapenkan yläpuolella itään päin. Kasvillisuus on rehevää sekametsää.

Nykyisestä kalamajasta n. 10 metriä pohjoiseen on sammalen peittämä palaneiden kivien kasa. Ilmeisen kiukaan halkaisija on noin 2,5 metriä ja korkeus 60 – 70 cm. Välittömästi kiukaan itäpuolella on neliömäinen kuoppa. Sen ala on noin 2,5 x 2,5 metriä ja syvyys n. 50 – 60 cm. Kiukaan kaakkois- ja kuopan lounaiskulmalla kasvaa kookas petäjä, jonka iäksi arvioitiin 150 – 200 vuotta. Kiuas ja kuoppa kuulunevat rakenteellisesti yhteen. Jäänteiden eteläpuolella on halkokasa ja sekalaista roskaa, jotka osin peittävät kuopan. Mökkit sijaitsevat rannasta n. 15 – 20 metrin päässä.

Ilmeisesti maanomistussuhteiden ja aiempien omistusten perusteella Jorma Tulkku yhdisti vanhan kiukaan jäänteet parisataa vuotta vanhaan mainintaan, jonka mukaan papilla oli oma kalastaja. Honkasaaren nykyinen kalamaja on näyttää olevan vanhan perinteen jatkaja.

Mainittakoon vielä nykyisestä majasta n. 25 – 30 metriä itään tavattu lahoamassa olleet poikkirinteen suuntaan asetetut istuintukit. Näiden keskellä oli aluskasvillisuuden peittämä tulisija. Kyseessä kuului olevan partiolaisten muutaman vuosikymmenen takainen nuotiopaikka.

Kohde tarkastettu: 4.7.2001

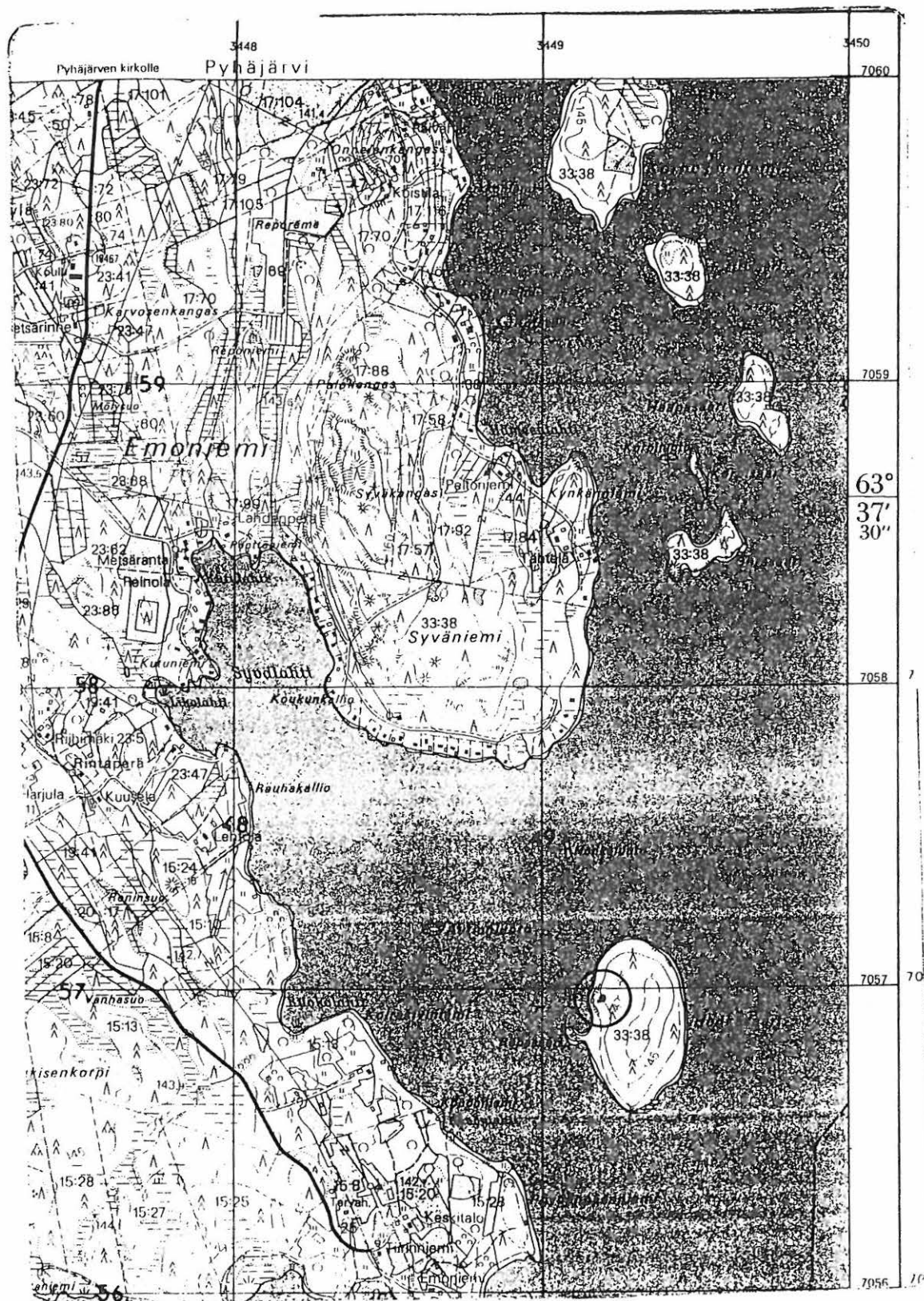
Aiemmat tutkimukset: -

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 93 Honkasaaren kalakämpä

3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7056 96
 y = 3449 20
 z = 142,5 - 145

PYHÄJÄRVI 94

Kohteen nimi:	Selkäsaaren maihinnousupaikka
Määrittely ja mj-luokka:	kivikautinen asuinpaikka. III.
Peruskartta:	3321 07 HIIDENNIEMI
Koordinaatit:	x = 7049 50 - 60, y = 3447 48 - 55, z = n. 139,50
Kylä ja seutu:	Hiidenniemi

Kohde on Pyhäjärven kirkolta noin 11 km etelään sijaitsevan Selkäsaaren eteläosan kaakkoisrannalla, eteläisimmän kärjen koillispuolella. Niemenkärjen tyvessä on suojaisia hiekkapoukama, joka toimii nykyisin maihinnousupaikkana. Poukaman rannassa on tulipaikka, mökki on kauempana rannasta. Rantapenkan yläpuolinen maasto on suhteellisen tasaista tiheää kuusikkoo. Aluskasvillisuus on rehevää.

Maihinnousupaikan rantavedestä tavattiin tarkastuksen aikana jokunen huuhtoutunut kvartsi. Kaikkiaan työstetyiksi, mutta vuosituhanten kuluessa pyörityneiksi kvartseiksi tulkittuja kiviä havaittiin rantavedessä noin 150 metrin matkalla. Lisäksi löydettiin myös yksi mahdollinen talta, joka kuitenkin on hioutunut lähes tunnistamattomaksi. Vanhan rantapenkan yläpuoliselle kankaalle tehtiin pari koekuoppaa, mutta niistä ei tavattu mitään asuinpaikkajälkiä. Asuinpaikka on käytännössä kokonaan huuhtoutunut ja tuhoutunut. Veden korkeus tarkastushetkellä oli 139,68 m.

Saaren kiertämisen tuloksena voidaan todeta, että kyseessä on saaren maastollisesti otollisin paikka asuinpaikkaa ajatellen. Ainakin nykyisin muut rannat ovat kivikkoisia tai kallioisia korkeampia törmii. Tämä selittää myös sen, että kyseinen ranta kuuluu Jorma Tulkun ja Juha Tikan tietojen mukaan olevan vanha kalakenttä. Kiukaita tms. myöhempiä jäänteitä ei paikalta kuitenkaan tavattu. Historiallisen ajan maakuoppia tavattiin kolmesta kohtaa, niistä ks. erillinen luettelo kertomuksen lopussa.

Nykyisellä maihinnousupaikalla ei ole vaikutusta kohteen enempään tuhoutumiseen tai sen säilymiseen. Rantautuminen tapahtuu luontaiseen matalaan ja loivaan hiekkarantaan, eikä ruoppausta tai muuta rankkaa rakentamista tarvita.

Kohde tarkastettu: 4.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

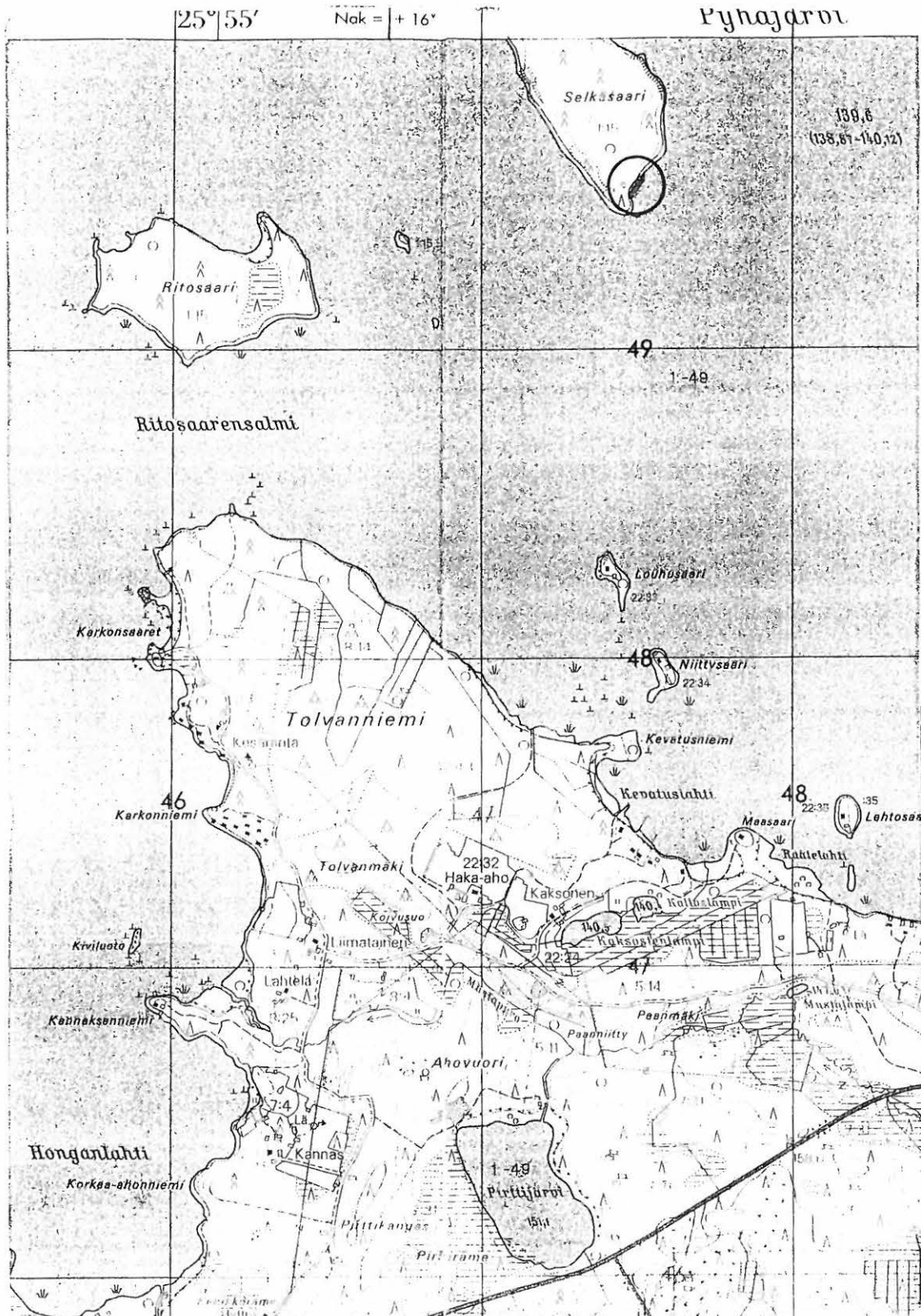
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32630:1-6 kiviesine?, kvartsesineitä, kvartsiittia (huuhtoutuneita)

Diat: 45993 Selkäsaaren maihinnousupaikka, asuinpaikkahavainnot hiekkavan lahdelman rantavedestä runsaan sadan metrin matkalta, lounaasta.

Kartat: Peruskarttaote 3321 07 HIIDENNIEMI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 94 Selkäsaaren mairinnouspaikka

3321 07 HIIDENNIEMI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7049 50 - 60
 y = 3447 48 - 55
 z = n. 139,5

PYHÄJÄRVI 95

Kohteen nimi: Hiidenkari
 Määrittely ja mj-luokka: kivikautinen asuinpaikka. III.
 Peruskartta: 3321 08 KÄTKYTNIEMI
 Koordinaatit: $x = 7055\ 00$, $y = 3446\ 76$, $z = n. 139,50$
 Kylä ja seutu: Pyhäjärvi

Pyhäjärven kirkolta noin 6 km lounaaseen, Pyhäjärven Isonselän pohjoisosassa, sijaitsee Hiidenkarin matala kallioluoto. Emoniemen eteläkärjestä on matkaa luodolle noin 500 metriä. Saaren suurin leveys on alle 100 metriä. Hiidenkarin korkeimmalla kohdalla on isoista kivistä koostuva miehenkoruinen pitkänomainen kivikko, jonka jäämassat ovat muodostaneet. Kivikon laella oli pari kiveä, joiden kylki oli muita vaaleampi, joten ilmeisesti kivikko elää alituisen ja muotoutuu vuosittain jäiden karia pyyhkiessä. Varsinaisen luodon muodostaa loivasti kumpuileva tasainen kallio. Kivikon lomassa, lähinnä sen pohjoispäässä, kasvaa jokunen vaivainen koivu.

Hiidenkarin länsi- ja luoteispuolisesta rantavedestä poimittiin muutamia huuhtoutuneita kvartseja, joista muutamat näyttävät olleen työstettyjä. Mitään muuta asuinpaikkaan viittaavaa ei suojattomalta karilta löydetty. Kerrallinen asuinpaikka on täysin tuhoutunut. Nykykulkijan jäljiltä näkyi kalliolla pari nuotionsijaa.

Hiidenkari on paikkana sikäli merkityksellinen, että se mainitaan paikallisessa hiisiperinteessä. Kyseessä on selvästi muista järven saarista eroava kivikkoinen luoto. Ehkäpä ansaitsee vielä maininnan Jorma Tulkun eräältä iäkkäältä Huhmarniemeläiseltä naiselta kuulema tieto, että Hiidenkari olisi muinainen Venäjän ja Ruotsin rajapaikka. Kyseessä on kuitenkin yksittäinen tieto, jonka todenperäisyydestä ei ole varmuutta. Mitään rajapaikan merkkiä, hakkauksia tms. ei karilta löydetty.

Kohde tarkastettu: 4.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

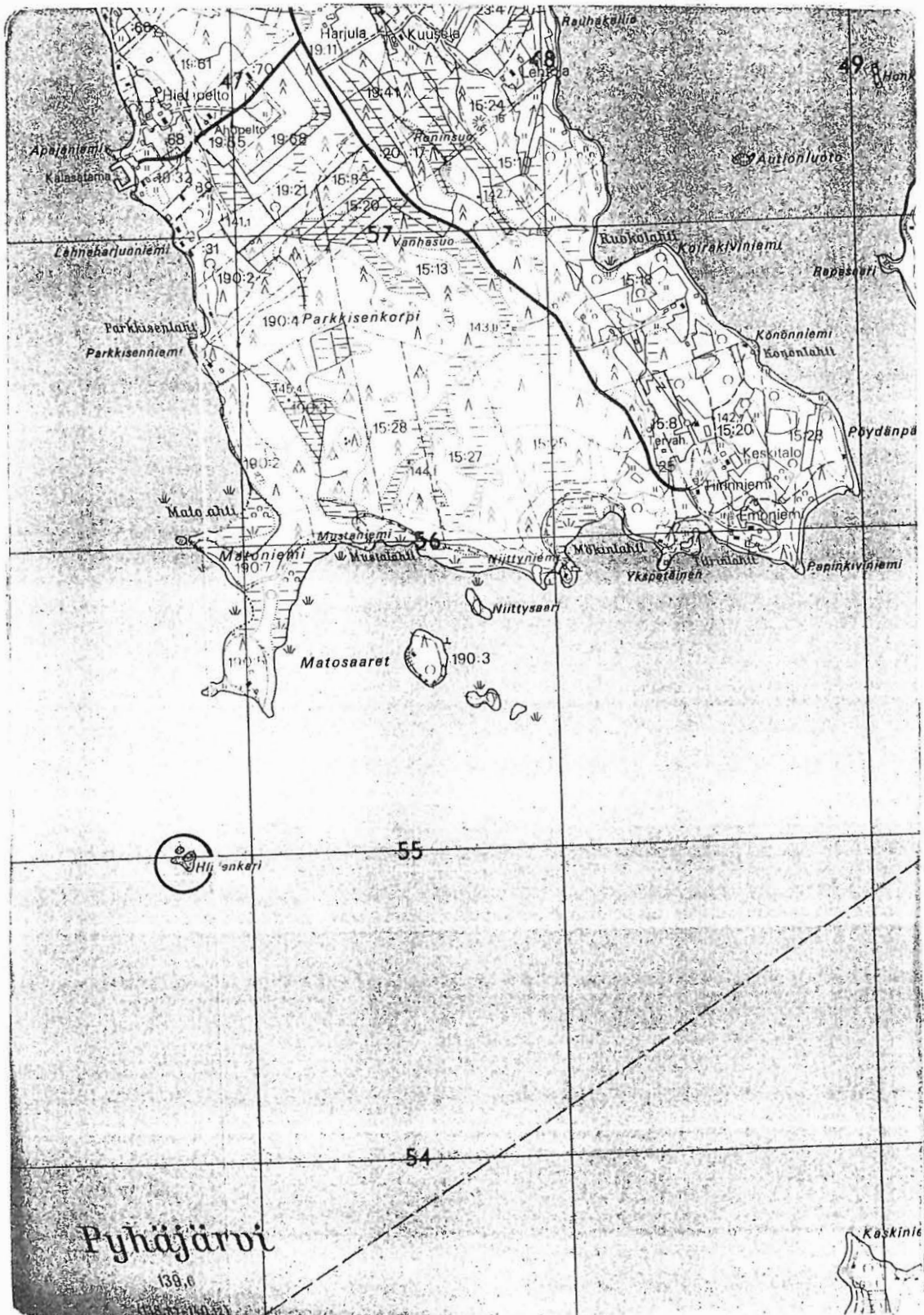
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32631:1-2 kvartsiesineitä (huuhtoutuneita)

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 95 Hiidenkari

3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7055 00
 y = 3446 76
 z = n. 139,5

PYHÄJÄRVI 96

Kohteen nimi:	Syrjälä, Iso-Kuusi
Määrittely ja mj-luokka:	kivikautinen asuinpaikka. II.
Peruskartta:	3321 11 VUOHTOMÄKI
Koordinaatit:	x = n. 7057 38, y = n. 3453 21, z = n. 142,5 - 145
Kylä ja seutu:	Mäkikylä, Rannankylä
Tila, Rek:no:	Syrjälä 23
Omistaja:	Esko ja Armas Ruotoistenmäki Keiteleentie 762, 86800 Pyhäsalmi

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 5 km kaakkoon, Pyhäjärven itärannan rannankylässä, järveen kaakosta laskevan Vaivionpuron koillisrannalla, puron suusta n. 700 m kaakkoon ja koulusta n. 200 m etelään. Syrjälän päärakennus on Keiteleentien itäpuolella, kohde sijaitsee talon kohdalla tien länsipuolella, tien, puron ja koulualueen rajaamalla kolmiomaisella alueella. Pellon laidalla on suuri rauhoitettu kuusi, mistä omistajien käyttämä paikan nimi Iso-Kuusi. Alue on jokseenkin tasaista, puroa lähempänä loivasti kumpuilevaa peltoa. Maaperä on ns. hikevää hiesumaata eli Pyhäjärven rannoilla varsin yleistä savensekaista hiesua. Tarkastuksen aikana pelto oli oraalla, penkan partaalla oli pieni perunamaa.

Kohteessa käytiin Jorma Tulkun opastuksella Pyhäjärven satama- ja rantautumispaikkojen inventoinnin aikana. Talon nuorempi isäntä Esko Ruotoistenmäki harrastaa erilaisten kivien keräämistä. Erilaisten kivien joukossa oli muutamia kvartsi-iskoksia ja -esineitä, joista hän ei kuitenkaan kysyttäessä ollut halukas luopumaan. Löydöt kuitenkin kuvattiin. Kaikkiaan puolentusinaa työstettyä kvartssia, osa siis esineitä, sekä pari epämääräistä lähinnä satunnaisesineen luontaista kiveä oli löydetty koordinaattien osoittamalta peltoalueelta. Yhdessä alueen topografian kanssa löydöt viittaavat selvästikin asuinpaikkaan. Kohdetta tarkastettaessa paikalta ei kuitenkaan löydetty enempiä asuinpaikan merkkejä. Syitä tähän on ainakin kolme: kuiva savensekainen maaperä, kasvillisuus ja se, että kynnon jälkeen näkyvissä olleet kivet, varsin pienetkin, on kerätty tarkasti pois.

Paikan löytöjen joukossa on myös historiallisen ajan materiaalia, mm. liitupiipun ja tuluspiin kappaleita. Kylän venevalkama sijaitsi pellon eteläpään tasalla puron rannassa ennen veden laskua. Nykyisin veneitä pidetään peltoalueen luoteiskulman tasalla.

Kohde tarkastettu: 3.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

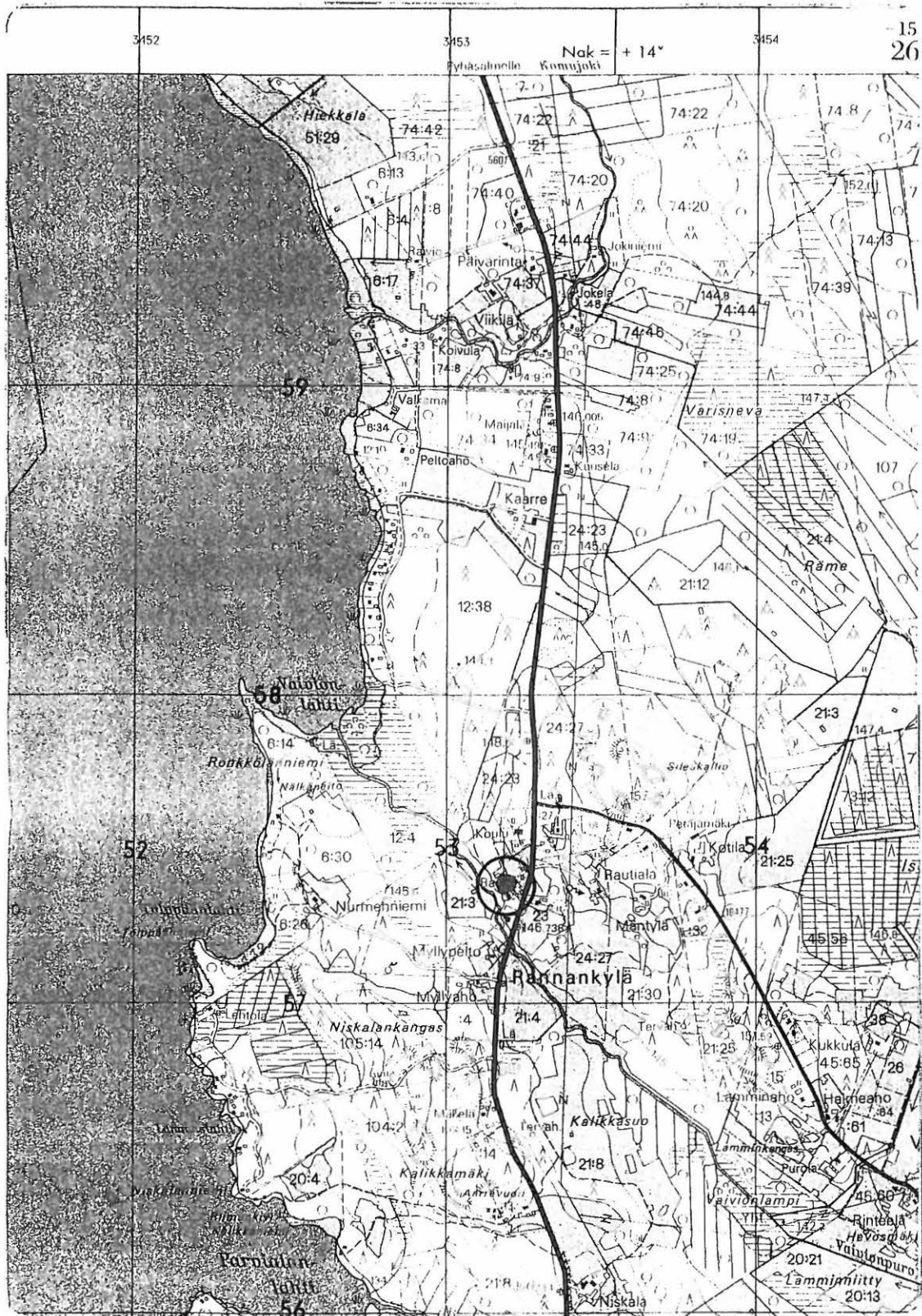
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: kvartsisesineitä ja -iskoksia Esko Ruotoistenmäen hallussa

Diat: 45994	Syrjälä, Iso-kuusi, asuinpaikkalöydöt keskellä ja oikealla takana olevilta pelloilta, etualan pellot raivattu peruskartan painamisen jälkeen, kaakosta.
45995	Syrjälä, Iso-kuusi, paikalta löydettyjä kvartseja ja kaksi satunnaisesineeksi luokiteltavaa kiveä, löydöt maanomistaja Esko Ruotoistenmäen hallussa.

Kartat: Peruskarttaote 3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 96 Syrjälä, Iso-Kuusi

3321 11 VUOHTOMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = n 7057 38
 y = n. 3453 21
 z = n. 142,5 - 145

PYHÄJÄRVI 97

Kohteen nimi:	Louhukangas
Määrittely ja mj-luokka:	historiallisen ajan raudanvalmistuspaikka. II. maakuoppia/sysikuoppia? 3 kpl. II.
Peruskartta:	3321 06
Koordinaatit:	x = 7060 10, y = 3432 26, z = n. 170 (hytti)
Kylä ja seutu:	Pyhäjärvi, Tervaneva/Valtionmaa

Pyhäjärven kirkolta noin 17 km länteen, Pitkänkankaan Pyhäjärven puoleisen Tervanevan länsipuolisella matalalla kankaalla, Pohjoisessa olevaan Haapajärven Kuonanjärveen laskevan Kuonanjoen latvoilla. Louhukangas on pari kilometriä pitkä alava ja tasainen soiden ympäröimä moreenikangas. Alue on sekametsää kasvavaa louhikkokangasta, jonka itäpuolella korpea. Raudanvalmistuspaikka sijaitsee koordinaattien osoittamalla alueella kankaan itäreunassa, noin 100 metriä kankaan itälaidalla olevan ojan eteläpäästä luoteeseen. Kohteen itäpuolella 10 – 15 metrin päässä on matalaa kivikkoa.

Alueella on aikoinaan räjäytelty kantoja, jolloin yhdestä räjäytyskuopasta oli paljastunut rautakuonaa. Paikalta on toimitettu näyte Museovirastoon, mutta kohteen tarkka sijainti on ollut hakusissa parikymmentä vuotta. Noin viikko ennen tarkastusta kohde oli kuitenkin paikannettu ja merkitty koivuun sidotulla ideaalisiteen kaistaleella. Paikka löytyikin nopeasti Jorma Tulkun opastuksella.

Paikalla on matala sammalen peittämä kumpare, jonka keskellä on kuoppa. Kuoppa on kannonräjäytyksen yhteydessä syntynyt, eikä rakenteeseen kuuluva. Kumpareen koko on noin 4 – 5 x 4 – 5 metriä ja korkeus n. 30 – 40 cm. Kumpare näyttää koostuvan kivistä ja kuonasta, kyseessä on ilmeisesti rautahytin jäännös, vaikkakaan sen rakenteesta ei tehtyjen pintahavaintojen perusteella voida sanoa enempää. Kumpareen lounaisreunalla on halkaisijaltaan noin metrinen ja syvyydeltään alle puolimetrisen kuoppa. Sen pohjalta tavattiin kuonaa ja kiveä. Hytin jäänteestä noin 4 – 5 metriä etelään on suurempi kuoppa, jonka ala on noin 2 x 1 metriä ja syvyys puoli metriä tai hieman enemmän. Kuopan pohjalta tavattiin hiiltä.

Hytistä noin 150 metriä pohjoisluoteeseen on yksittäinen kuoppa, jonka koko on noin 2 x 3 metriä ja syvyys noin 1 metri. Pohjaa on jälkeensä kaiveltu, mutta vallista tavattiin hiiltä. Kuoppa on kankaan reunasta n. 30 – 40 metrin päässä. Toinen samanlainen kuoppa on edellä kuvatusta noin 100 metriä edelleen luoteen suuntaan, noin 20 metriä suuresta maakivestä länteen. Kyseessä lienevät sysikuopat.

Kohde tarkastettu: 5.7.2001

Aiemmat tutkimukset: -

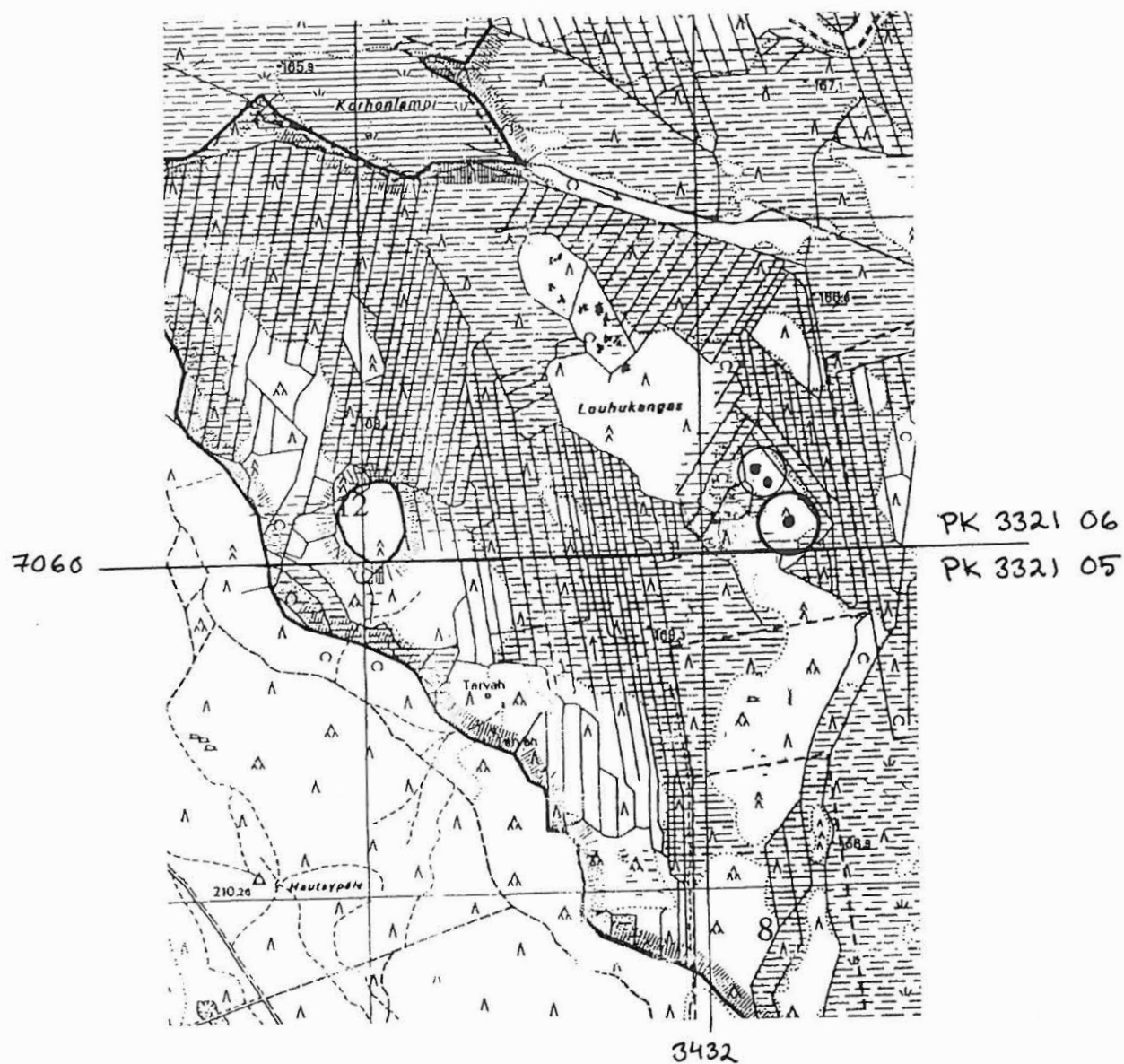
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: KM 32632 kappale rautakuonaa

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 06, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 97 Louhukangas

3321 06
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7060 10
 y = 3432 26
 z = n. 170

PYHÄJÄRVI 98

Kohteen nimi: Partakota

Määrittys ja mj-luokka: luola. II(?).
kivikasa. II.

Peruskartta: 3321 02 PITÄJÄNMÄKI

Koordinaatit: $x = 7050\ 52$, $y = 3426\ 20$, $z = n. 190 - 195$

Kylä ja seutu: Hiidenniemi, Pitäjänmäki

Rek:no: 37:11

Pyhäjärven kirkolta noin 25 km länsilounaaseen. Pitäjänmäen Kokkomäen kalliokkoisen etelärinteen yläosassa on alarinteeseen avautuva kallio-onkalo, ns. lippaluola, joka paikkakunnalla tunnetaan Partakotana. Kohde sijaitsee Kokkomäen laella olevien peltojen etelä- ja alapuolella, Kokkomäen talosta runsaat 100 metriä etelään ja Haapajärven Kojolaan johtavasta tiestä noin 150 metriä ylärinteeseen.

Luolamainen syvennys on muodoltaan lähellä suorakaidetta. Sen ala on kolmisen metriä kanttiinsa ja korkeus on noin puolisentoista metriä. Syvennyksen seininä ovat rinteen kalliot ja sen kattoon kookas ja paksu kalliolippa. Sivuseinät ovat puoliksi avoimet. Etuseinä on kokonaan avoin, ellei sitten jonkinlaiseksi seinäksi lasketa onkalon etureunalle ladottua pitkänomaista kivikasaa. Kivimuuri on lähes luolan suuaukon pituinen, paksuutta sillä on runsas metri ja korkeutta vajaa metri. Kiveys on tehty selvästi suojaaman muuten onkalon avointa suuta. Luolan perällä on laverimainen kivilohkare. Raivatun oloinen lattia on kalliosta lohkeillutta kiveä.

Suojaisassa onkalossa on tulenpidon jälkiä, tuoreimmat vielä varsin uusia. Kohteesta avautuu mainio näkymä kauas lounaan/lännen suuntaan kohti Muinais-Päijänteen lasku-uomaa.

Tieto kohteesta on saatu Jorma Tulkulta.

Kohde tarkastettu 1995 inventoinnin yhteydessä

Aiemmat tutkimukset: -

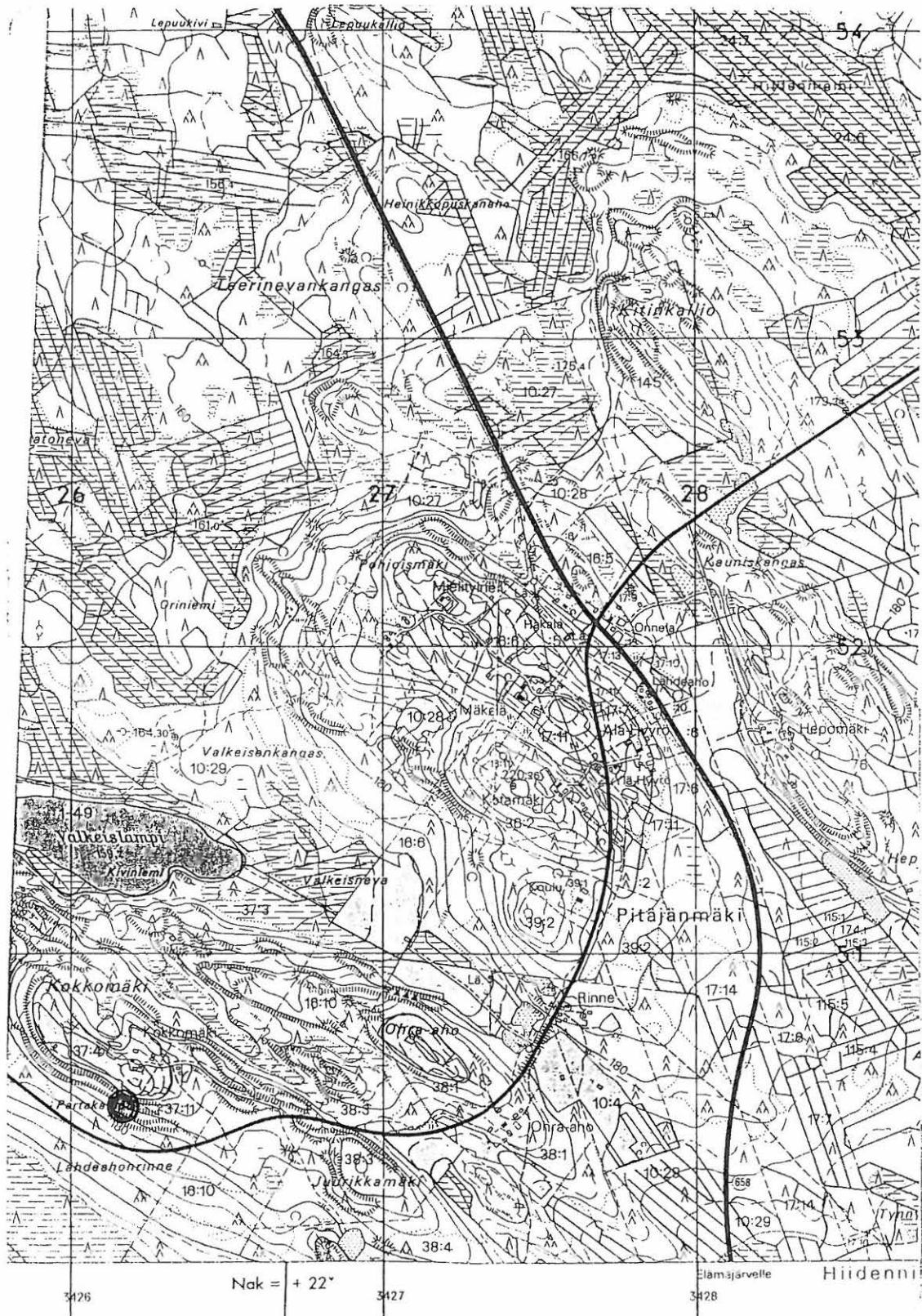
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Diat: -

Kartat: Peruskarttaote 3321 02 PITÄJÄNMÄKI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 98 Partakota

3321 02 PITÄJÄNMÄKI, p. 1986
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = 7050 52
 y = 3426 20
 z = n. 190 - 195

Kohteen nimi:	Hiidenmäki
Määrittely ja mj-luokka:	palvonta-/uhri-/tarinapaikka I/II?
Peruskartta:	3321 07 HIIDENNIEMI ja 3321 08 KÄTKYTNIEMI
Koordinaatit:	x = n. 7049 75 – 7050 12, y = n. 3442 25 - 82, z = n. 140 - 170
Kylä ja seutu:	Hiidenniemi
Rek:no:	4:10, 4:41 ja 4:44

Pyhäjärven kirkolta noin 12,5 km lounaaseen, Pyhäjärven lounaisosan etelärannalla. Hiidenmäki on noin 200 metriä leveän alavan kannaksen mantereeseen yhdistämä mäki, joka kohoaa kolmisenkymmentä metriä yli sitä ympäröimän järvenpinnan. Itäkaakko-länsiluode –suuntaisen mäen pituus on noin 600 metriä ja leveys noin 400 metriä. Mäntyä kasvavan mäen rinteet ja sen päällystä ovat erittäin kivikkoisia ja lohkareisia. Mäen lounaisrinteen rannassa on pari mökkiä ja sen itäosassa on Osuuspankin maja. Mäen eteläpuolitse rinteeseen juuressa kulkee läntisille mökeille ja idässä oleville saarille johtava tie. Etelärinteen alaosassa on jokunen pieni sorakuoppa. Varsinainen mäki on muutoin jokseenkin hyvin säilynyt. Erikseen on mainittava mäen pohjoisrannalla vesirajaan ulottuvat kolme rantarakkaa tai –louhikkoa.

Hiidenmäki, tai paikallisesti Hiienmäki, on keskeinen paikka paikallisessa hiisiperinteessä. Itse Hiisi-tarina ei tässä puututa, vaan pidättäytyään Hiienmäessä. Vanhin kirjallinen maininta mäestä on vuodelta 1734, jolloin P. N. Mathesius kertoo väitöskirjassaan ”De Ostrobotnia” kukkulan olleen kuuluisa uhreista, joita siellä muinoin suoritettiin. Mathesiuksen mukaan paikalla on vielä tuolloin ollut merkkejä uhreista, nimittäin mäelle johtavia polkuja ja teitä (ks. Geografisk beskrifning om Österbotten, SUOMI 1843). Hiienmäkeä ja hiisitarinaa on myöhemminkin käsitelty kirjallisuudessa. Ks. mm. Martti Haavio, ”Hiien kulku Pyhäjärvellä” Kotiseutu 1938, Mauno Koski, Itämerensuomalaisten kielten hiisi-sanue I (1967) ja Väinö Komu, ”Pyhäjärven hiisi-tarina” Pyhäjärvi II sekä niissä mainittu kirjallisuus. Kosken tietojen mukaan (ilmeisesti Mathesiukseen pohjautuen) on ”vuoren” keskellä suuri painanne, Pirun luola, ja mäen päällä kiviröykkiö. Röykkiön päällä on laakakivi, jonka päällä on paistettu lintuja.

Paikalliseen hiisi-perinteeseen perehtynyt Jorma Tulkku on kerännyt paikallista Hiiteen ja Hiienmäkeen liittyvää tietoutta. Seuraava perustuu Tulkun keräämään aineistoon, jota koskevan muistion hän on allekirjoittaneelle toimittanut.

Mäessä asunut Hiisi teki kiusaa uudisasukkaille, kunnes kutsuttu tietäjä manasi Hiiden matkoihinsa. Nykyisessä mökkirannassa mäen länsipuolella on valkama, johon kertoman mukaan tulee aina uusi telapuu vanhan tilalle. Valkaman yläpuolella oleva rinne on nimeltään sylkivuori, jossa on Hiiden näpin jäljet, kun se on puristanut mäestä. Järvellä kerrotaan näkyvän Hiiden punaisen veneen.

Hiidenkylän vanhimmat talot ovat Pennanen (1558) ja Paajanen (1559). Paajasesta syntyään oleva Tauno Paajanen on kertonut Tulkulle mm. seuraavaa. Pohjoisrannan kivikot ovat ilmeisesti ne louhikot (Hiiden kirnu, Pirun luola, luolikko), josta Hiisi tarinan mukaan otti lähtiessään pesänsä pohjakivet. Mäen koillispuolella olevan Osuuspankin majan parkkipaikan alla on ollut kaksi tanssienttää, jotka ovat olleet käytössä viime sotien aikaisen huvi-/tanssikiellon aikana. Pyöreät kentät ovat olleet halkaisijaltaan n. 6 ja 10 metriä. Tanssienttän yläpuolella on ollut ns. pelimannikivi. Hiidenniemen talojen hevokset on haudattu kenttien läheisyyteen. Kulku tanssientälle on käynyt mäen eteläpuolitse, kentältä mäelle pitkin rajalinjaa johtanut polku on erottunut vielä 1970-luvulla. Mainittakoon vielä Kätkyntiemen Marttilan talon Tauno Kätkyntiemen muistelu: kun hän 1930-luvulla poikasena epäili Hiiden olemassaoloa ja voimaa, oli poikaa uhattu selkäsaunalla.

Jorma Tulkku kertoo mäen eteläpuolella alarinteessä olleen kivikasan, ehkä kalamajan kiukaan (ks. myös Aarno Vihantolan artikkelia, Pyhäjärvi I, 1949, s. 11). Kiuasta ei tarkastuksen aikana kuitenkaan löydetty. Se on ilmeisesti tuhoutunut maanoton tai tien teon yhteydessä. Erikoinen sattumus on Jorma Tulkun vuonna 1970 yhyttämä moderni uhraus. Rinteen päällä olleeseen kiveen oli vaalealla maalilla maalattu kirjaimet AT. Samaisen kiven päällä oli sammalen alla ollut Kekkosen ajan alumiinipennejä. Kivi oli kooltaan noin 1,5 x 2 x 3 metriä. Mäen laella on tämän jälkeen tehdyt hakkuut ovat muuttaneet maisemaa niin, että samaista kiveä ei enää myöhemmin ole yhytetty.

Mäen laki on hakattu ja se kasvaa varsin tiheää nuorta puuta, pääosin mäntyä, ja havainnointi alueella on hankalaa. Kun vielä mäki on varsin laaja ja sen rinteet kivikkoiset, on alueen läpikäyminen aikaa vievää. Ainoa mitä kohteesta voidaan parin pikaisen tutustumiskäynnin perusteella varmuudella sanoa on, että sen kivikkoisuus vastaa hyvin useita muita tunnettuja hiisi-paikkoja. Mitään kiinteää rakennetta tms. ei tarkastusten yhteydessä ole paikalta tavattu. Tosin kohteen luonne on sellainen, että sellaisen löytäminen on varsin epävarmaa, lähinnä onnekas sattuma. Kohteeseen liittyy kuitenkin sekä niin kauas menneisyyteen ulottuva kirjallinen perinne että niin lähelle nykyaikaan ulottuva paikallinen perinne, että sitä nähdäkseni voi hyvinkin pitää muinaisjäännöksenä.

Allekirjoittanut kävi paikalla ensimmäisen kerran 1995 inventoinnin aikana. Toisen kerran mäellä kiipeiltiin Tulkun opastuksella 3.7.2001. Kolmannen kerran mäkeä sivuttiin 4.7.2001 venematalla Hämeensaareen.

Aiemmat tutkimukset: -

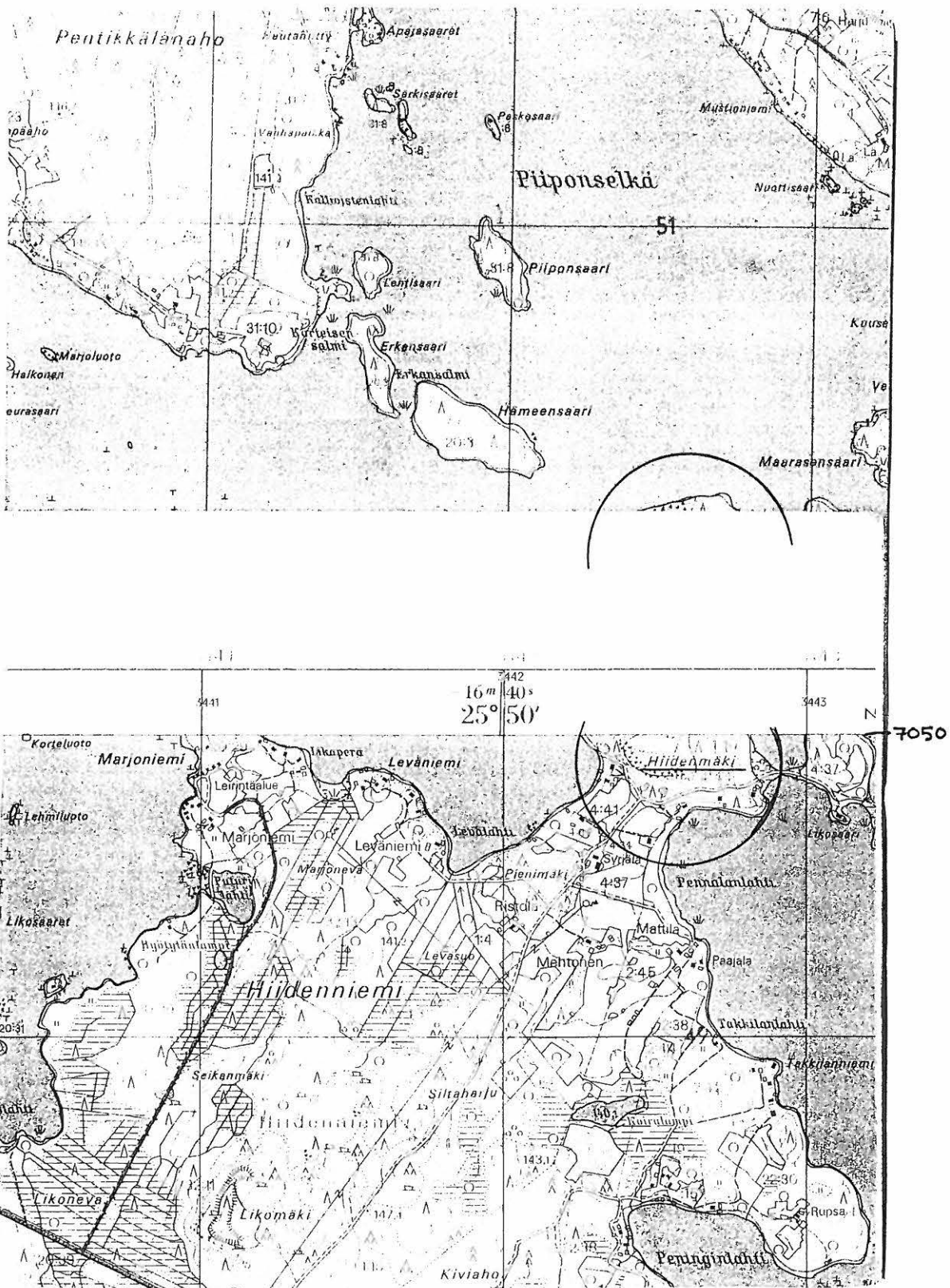
Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Diat: 45996 Hiidenmäki, yleiskuva pohjoisesta.

Kartat: Peruskarttaote 3321 07 HIIDENNIEMI ja 3321 08 KÄTKYTNIEMI, p. 1986.

PYHÄJÄRVI 99 Hiidenmäki

3321 07 HIIDENNIEMI/ -08 KÄTKYTIEMI
 Pyhäjärvi
 Matkailuhankkeiden inventointi
 M. Sarkkinen, 2001

x = n. 7049 75 – 7050 12
 y = n. 3442 25 - 82
 z = n. 140 - 170

SEKALAISIA KOHTEITA

1. HONKASAARI

Maakuoppia, hist. aika.

3321 08 KÄTKYTNIEMI

 $x = 7056\ 72, y = 3449\ 28, z = n. 142,5 - 145$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 4 km etelään Honkasaaren eteläosassa, noin 150 metriä maihinnousu- ja retkipaikasta pohjoiseen. Paikalla on kaksi kuoppaa, jotka sijaitsevat jokseenkin tasaisella reheväkasvuisella kuusikkokankaalla. Kuoppien pituus on 2,5 – 3 metriä, leveys noin 1 metri ja syvyys noin 0,5 metriä. Näistä lounaaseen lähellä rantaa on vielä yksi kuoppa. Se on muuten samantapainen, mutta sen pituus on noin 4 – 5 metriä. Kuopat ovat historialliselta ajalta. Ainakin kahta ensimmäistä voisi arvella jonkinlaisiksi säilytyskuopiksi, ehkä nauriskuopiksi tms. Vastaavia kuoppia on myös Selkäsaarella. Saari tarkastettiin 4.7.2001.

2. PARVIALANSAARI

Maakuoppa, hist. aika.

3321 11 VUOHTOMÄKI

 $x = 7056\ 34, y = 3450\ 93, z = n. 142,5$

Pyhäjärven kirkolta noin 4,5 km eteläkaakkoon sijaitsevan Parvialansaaren pohjoiskärjen itäisemmässä niemekkeessä on halkaisijaltaan noin kaksimetrinen kuoppa, jonka syvyys on 40 - 50 cm. Kuopan pohjalta tavattiin tulenpidon jälkiä heti turpeen alta. Maihinnousu- ja retkipaikalta runsaat 150 metriä koilliseen sijaitseva kuoppa tarkastettiin 6.7.2001.

3. SELKÄSAARI

Maakuoppia, hist. aika.

3321 07 HIIDENNIEMI ja 3321 08 KÄTKYTNIEMI

 $x = 7049\ 78, y = 3447\ 50, z = n. 147,5$ $x = 7049\ 76, y = 3447\ 32, z = n. 147,5$ $x = 7050\ 02, y = 3447\ 25, z = n. 145$

Pyhäjärven kirkolta noin 11 km etelään sijaitsevalta Selkäsaarelta tavattiin kolme kuoppaa jokseenkin koordinaattien ilmoittamilta paikoilta. Saari on kasvillisuudeltaan rehevää ja kuusivaltaista. Kuoppien pituus on noin 3 – 4,5 metriä, leveys noin metri ja syvyys puolisen metriä. Huuhtoutumiskerrosta ei tavattu. Kuopat ovat historialliselta ajalta. Kuoppia voisi arvella jonkinlaisiksi säilytyskuopiksi. Samanlaisia kuoppia on myös Honkasaarella. Saari tarkastettiin 4.7.2001.

4. SELKÄSAARI

Kalliohakkauksia, hist. aika.

3321 07 HIIDENNIEMI

 $x = 7049\ 88, y = 3447\ 12, z = n. 141-142$

Pyhäjärven kirkolta noin 11 km etelään sijaitsevan Selkäsaaren länsirannan puolimaissa on selvästi kauas järvelle erottuva kallio. Kallion pohjoisreunalla on loivasti vettä kohti laskevaa silokalliota. Paikalta tavattiin viime vuosisadalla tehtyjä hakkauksia, joista vain osa oli tulkittavissa. Hakkauksista erotettiin varmuudella seuraavat: RUOTSALAINEN ARMAS, A. R. 12 / 8 - 42, AN(??), ANTON(?) sekä ED(R?) ja (??)33. Hakkaukset on tehty aivan ennen järven laskua edeltäneen vesirajan tuntumaan. Saari tarkastettiin 4.7.2001. (Diat 45997 ja 45998)

5. KALMOSAARI

Maakuoppia/Kesähautoja? II.

3321 10 MAASELÄNLAHTI

 $x = 7047\ 03, y = 3451\ 15, z = n. 145$

Pyhäjärven kirkolta noin 13,5 km etelään sijaitsevalla Kalmosaarella on Jorma Tulkun tietojen mukaan kymmenkunta maakuoppaa. Kyseessä lienee vanha kesähautapaikka. Kohdetta ei tarkastettu inventoinnin aikana.

6. KALMO

Kesähautoja?

3321 08 KÄTKYTNIEMI

x = 7056 50, y = 3444 65, z = n. 145

Pyhäjärven kirkolta noin 5,5 km lounaaseen on Emoniemen ja Kätkytneimen puolimaissa, Tikansaaren ja Hietasaaren välissä pieni saari, jonka nimi on Kalmo. Nimen perusteella kyseessä lienee vanha kesähautapaikka. Kohdetta ei tarkastettu inventoinnin aikana.

7. RISTIMÄEN JALKAKIVI

Jalallinen kivipaasi, luontainen kivimuodostelma

3321 11 VUOHTOMÄKI

x = 7055 14, y = 3458 28, z = n. 190 – 192,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 10 km kaakkoon, Rannankylästä Niinimäkeen johtavan tien varrella olevan Ristimäen itäreunalla, em. tiestä noin 100 metriä lounaaseen. Peruskartalle merkityn kiven kaakkoispuolelta kulkee metsäautotie. Paikalla on, J. W. Castrénin kihlakuntakertomuksessaan vuonna 1886 mainitsema jalallinen kivipaasi Jalkalan torpan läheltä. Päälyskivi on keskimäärin noin metrin paksuinen, kolmisen metriä leveä ja viitisen metriä pitkä. Se lepää kolmen pienemmän kiven päällä puolisen metriä maasta irti. Kivessä on pieniä kvartsijuonia, joista rapautunutta kvartsisilppua on kiven alla. Kiven suojassa on myös pidetty tulta. Jorma Tulkku kertoi kohteen olevan nykyään hirvimiesten perinteinen kokoontumispaikka. Kohde on tarkastettu 1995.

8. PIENI ASIKKAMÄKI

Jalallinen kivipaasi, luontainen kivimuodostelma

3321 07 HIIDENNIEMI

x = 7044 51, y = 3447 23, z = n. 185

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 16 km etelään Pienen Asikkamäen lounaisrinteen yläosassa, heti palstojen rajan länsipuolella, mäen laelta n. 200 metriä suoraan etelään. Alue on kivikkoista kalliorinnettä, josta on hyvä näkymä lännen suuntaan. Paikalla on J. W. Castrénin kihlakuntakertomuksessaan vuonna 1886 mainitsema Asikkamäki eli ”jättiläisen väkikivi. Kyseessä on yleismuodoltaan kuutiomainen, noin 2 x 3 x 2 metrin kalliopohjalla oleva kivipaasi, joka lepää kuuden pienemmän kiven varassa. Rinteenpuolella kiven alla on viisi hieman ihmispäätä pienempää kiveä ja ylärinteen puolella yksi hevosenpään kokoa hieman suurempi kivi. Kiven alla olevan tilan korkeus vaihtelee alakiven mukaisesti. Ihmistyön jälkiä paikalta ei tavattu, mutta Jorma Tulkun mukaan paikalliset metsässä liikkujat tuntevat erikoisen kiven sijainnin. Kohde tarkastettiin 5.7.2001.

9. MATINAHONLEHTO

Jalallinen kivipaasi

3321 10 MAASELÄNLAHTI

x = n. 7040 40, y = n. 3450 10, z = n. 192,5 - 195

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 20 km etelään Matinahonlehdon koillisosassa. Paikalla on J. W. Castrénin kihlakuntakertomuksessaan vuonna 1886 mainitsema Jättiläisen pyykkikivi. Kohdetta ei tarkastettu inventoinnin aikana. Tieto sijainnista Jorma Tulkulta. Kohdetta ei tarkastettu inventoinnin aikana.

10. NIINIKORPI

Kivikasoja/viljelyraunioita?

3321 07 HIIDENNIEMI

x = n. 7044 40, y = n. 3445 02, z = n. 175 – 177,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta noin 16,5 km etelään Havukkamäkeen johtavan tien puolimaissa, tiestä n. 250 metriä länteen. Paikalla kulkevan luontopolun varrella on pieni rauhoitettu esiintymä metsälehmusta (*Tilia cordata*). Kohdetta pidetään yhtenä pohjoisimmista luonnonvaraisista esiintymistä. Jorma Tulkun opastuksella paikalla käytäessä, havaittiin esiintymän alueella, noin 10 metriä polusta itään, halkaisijaltaan vajaan metrin kokoinen ja noin 20 cm kiveys. Kivet olivat varsin pieniä, keskimäärin noin nyrkin kokoisia tai hieman pienempiä, osa hieman rapautuneita. Yhden selvän kiveyksen lisäksi hahmottui ainakin pari epämääräistä kiveystä. Kyseessä lienevät vanhan viljelyn jäänteet. Kohde tarkastettu 3.7.2001.

PIENVENESATAMAT - Raportti matkailukohteiden maastotarkastuksista 2.-6.7.2001

1. IKOSENLAHTI

3321 09 PYHÄJÄRVI

x = 7063 34, y = 3449 66, z = n. 140

Kohde sijaitsee Pyhäsalmeilta n. 1,5 km etelään ja Pyhäjärven kirkolta noin 3 km pohjoiseen, Kirkonkylän ja Pyhäsalmen puolimaissa olevan Ikosenlahden lounaisrannalla. Lahden lounaiskulmaan laskee pieni puro lounaasta. Paikalla on venepaikka, jonne johtaa hieman yli 200 m pitkä tienpisto lännestä Pyhäjärventieltä. Nykyisin rantaan johtaa puron suun paikkeilta länteen ruopattu väylä, jonka varrella veneitä pidetään. Tuleva venesatama on suunniteltu niin, että sen satama-allas sijaitsee nykyisen väylän kohdalla. Tuloväylä ruopataan hieman pohjoisemmaksi. Tien paikka säilyy, pysäköinti tulee tien päähän sen pohjoispuolelle. Alue on alavaa ja kosteaa tasaista murakkoa, vanhojen ruoppausjälkien perusteella savipohjaista. Rantaniityn yläpuoli kasvaa koivuvaltaista sekametsää. Metsään tehtiin koekuoppa, joka paljasti murakon olevan tällä kuivemmallakin rannalla vähintäänkin puolen metrin paksuinen. Umpeenkasvanut lahti rantoineen on sellainen, ettei se ole ollut asumiseen kovin houkutteleva.

Kohteen välittömästä läheisyydestä ei ole aiempia tietoja muinaisjäännöksistä, eikä niiden jälkiä tavattu nytkään. Asuinpaikaksi alue ei maastoltaan sovellu. Sen sijaan ruoppausvaiheessa voisi olla hyvä kiinnittää huomiota mahdollisiin puuesineisiin ja/tai rakenteisiin.

2. NIEMENLAHTI

3321 09 PYHÄJÄRVI/3321 12 RUOTANEN

x = 7064 68, y = 3450 00, z = n. 140

Kohde sijaitsee Pyhäsalmen keskustassa Niemenlahden luoteisrannalla, ns. hotellin rannassa. Paikalla on nykyisin pienvenesatama. Nykyiset laiturit puretaan ja rantaa täytetään näiden kohdalta ja länsipuolelta. Uusi satama tulee täyttämään lahdenpohjukan koillisinta neljänneistä lukuun ottamatta. Lahden länsi- ja pohjoispuolinen maasto on tasaista ja alavaa rantaa, koillispuolella ranta nousee jyrkemmin. Niemen kivikautisen asuinpaikan (Pyhäjärvi 7) rajoja ei tarkemmin tunneta. Esineiden tiedossa olevat löytöpaikat sijaitsevat lahden koillisrannalla Niemen talon lähistöllä. Yksi kiviesine on löydetty nykyiseen satamaan johtavalta tieltä. Esineen löytäneen Eero Niemen mukaan löytöolosuhteet olivat sellaiset, että esineen on katsottava kulkeutuneen paikalle. Sataman lounaispuolisen sahan alle jääneen Kallion mailta on löydetty aikoinaan reikäkivi (Pyhäjärvi 40), jonka löytöpaikkaa ei tarkemmin tunneta.

Tarkastuksen aikana alueen löytöihin ja asuinpaikan rajautumista ei kyetty entisestään tarkentamaan. Ranta nykyisen ja tulevan sataman välittömässä läheisyydessä on suurimmalta osin maankäytön tuhoamaa. Maatollisesti otollisen alue muinaista asutusta ajatellen sijoittuu satamaan pohjoisesta johtavan tien itäpuolelle alueelle, joka jää suunniteltujen satamarakenteiden ulkopuolelle. Ruoppausvaiheessa voisi olla hyvä kiinnittää huomiota mahdollisiin puuesineisiin ja/tai rakenteisiin.

3. NIEMELÄN RANTA

3321 12 RUOTANEN

x = 7060 12, y = 3452 14, z = n. 140

Kohde sijaitsee Pyhäsalmeilta n. 5,5 km eteläkaakkoon ja Pyhäjärven kirkolta noin 2,5 km itään Pyhäjärven itärannalla. Vanhan Niemelän talon paikalla olleen vanhankodin tiloissa toimii nykyisin ekumeeninen keskus. Keskuksen pohjoispuolitse johtaa tie pienvenesataman rantaan. Tien pohjoispuolella on lähellä rantaa rakennus, jonka kohdalle satama tulee. Rantapenkan yläpuolinen alue on jokseenkin tasaista vanhaa kaiveltua pihamaata. Paikalle tehty koepisto paljasti paksun sekoittuneen kerroksen. Ylempänä oleva pelto viettää loivasti kohti järveä.

Tarkastuksen aikana kävi ilmi, että tuleva satama-allas ja tuloväylä oli ruopattu edellisen talven aikana. Ruopatut maat, pääosin hiesua/savea, on kasattu täytemaaksi karkean arvion mukaan runsaan sadan metrin matkalle vanhan rantapenkan alapuolelle. Täytemaan seassa ei tavattu löydöksiä. Täytemaakasojen etelä- ja pohjoispuolella vesiraja on liettynyttä ja umpeenkasvanutta. Niinpä rantavedestä ei havaintoja voitu tehdä paria pientä alaa lukuun ottamatta. Niemelästä on kaksi kiviesinelöytöä. Lisäksi alueelta on kvartsihavaintoja (Pyhäjärvi 20 ja 24). Aiemmat asuinpaikkaan viittaavat vähäiset havainnot on tehty ylempää rannasta olevalta pellolta rantaan johtavan tien pohjoispuolelta. Nyt pellot olivat nurmella. Rannasta sataman tuntumasta ei aiempia asuinpaikkahavaintoja ole, eikä niitä tehty nytkään.

MAIHINNOUSPAIKAT/RETKISATAMAT

Raportti matkailukohteiden maastotarkastuksista 2.-6.7.2001

1. TERVALAHTI

3321 05 HIIDENKYLÄ

$x = 7050\ 46, y = 3438\ 80, z = n. 140 - 142,5$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 14,5 km lounaaseen. Paikalla on Tervalahden taukopaikka, jota laajennetaan ja jonka yhteyteen rakennetaan venelaituri, telaranta ja uimapaikka. Tarkastuksen aikana todettiin, että alueelle suunnitellut ruoppaukset oli jo toteutettu. Ruopattu murakkoinen maa-aines oli levitelty kasoihin maisema-allasta reunustaville rannoille. Viereisten rantapeltojen maaperä oli savikkoista, korkeammat alueen kohdat olivat kivikkoisia.

Kaivumassat peittävät rannat, eikä asuinpaikka- tms. havaintoja näiltä osin voitu tehdä kuin satunnaisesti. Havainnot jäivät näiltä osin tuloksettomiksi. Kaivumassojen seasta tavattiin kuitenkin liisteitä, jotka lienevät jäänteitä kerrallisista pyytilaitteista. Jo aiemmin on ollut tiedossa, että jossain Tervalahdessa on ns. liistekatskojen jäänteitä. Nyt ainakin yhden katiskan jäänteet voidaan paikantaa jokseenkin tarkasti, vaikka kohde onkin ruopattaessa tuhoutunut. Kohteesta tarkemmin ks. Pyhäjärvi 54 Tervalahdi.

2. MAASELÄNLAHTI

3321 10 MAASELÄNLAHTI

$x = 7044\ 16, y = 3453\ 32, z = n. 140$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 16,5 km eteläkaakkoon, Pyhäjärven kaakkoisimman lahdenperukan lounaisrannalla, Lahdenjoen suusta 400 – 500 metriä länsilounaaseen. Rantautumispaikka sijaitsee rantaan johtavan tien päässä alavalla rantatasanteella. Tie jatkuu tasannetta pitkin luoteeseen noin 100 metriä. Vähän ennen rauhoitettuja Kohisevan lähteitä tie kapenee poluksi. Tasanteen yläpuolella on jyrkkä rantatörmä, jonka korkeus kasvaa luoteeseen. Rantautumispaikasta n. 50 metriä luoteeseen on katettu tulipaikka.

Alueelta on aiemmin löydetty yksi reikäkivi, mutta inventoinnissa ei ole tavattu kiinteän muinaisjäännöksen merkkejä. Tämänkertaisen tarkastuksen yhteydessä ei rantatasanteelta eikä rantavedestä tavattu asuinpaikkamerkkejä. Sen sijaan törmän yläpuoliselta kankaalta tavattiin yksi moderni kuoppa ja ainakin yksi selvästi vanhempi kuoppajäännös. Törmän päälle tehdyistä koekuopista vain yhdestä tavattiin likamaata ja kaksi palaa keramiikkaa. Kvartsia tms. asuinpaikoilta yleensä tavattavaa löytöaineistoa ei tavattu. Kohteesta tarkemmin ks. Pyhäjärvi 44 Kohisevan puron suu.

3. KALLIONIEMI

3321 10 MAASELÄNLAHTI

$x = 7045\ 40, y = 3453\ 34, z = n. 140 - 142,5$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 15 km eteläkaakkoon, Pyhäjärven kaakkoisimman lahden itärannalla, Lahdenjoen suusta 1,1 kilometriä pohjoiseen. Kyseessä on kalliopohjainen niemi, joka lienee ollut aikoinaan asuttu. Ainakin vanhan viljelyn merkkejä alueen savikkoinen maaperä pitää sisällään, mutta rakennusraunioita ei havaittu. Vesiraja on kivikkoinen ja umpeenkasvanut. Nykyisin pienellä saarekemaisella niemellä on pieni retkitupa, sauna, tulipaikka ja laavu. Vaikka alue on maastollisesti otollinen ei alueelta tavattu asuinpaikasta tai muusta kiinteästä muinaisjäännöksestä kertovia jälkiä.

4. PIETARSAARI

3321 11 VUOHTOMÄKI

$x = 7059\ 14, y = 3450\ 82, z = n. 140 - 145$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 2 km kaakkoon. Pietarsaari on kasvillisuudeltaan pääosin rehevä kuusikkosaari, jonka kallioisilla kohdilla kasvillisuus on kuivempaa petäjikköä. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee saaren eteläkärjen saaren kallioisella lounaisrannalla. Syvään kalliorantaan rakennetaan maihinnousupaikka. Paikalla on jo laavu ja tulipaikka.

Retkipaikan läheltä tavattiin kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia kvartsi-iskoksia ja – esineitä kolmelta alueelta: retkipaikasta noin 150 metriä luoteeseen saaren länsirannalta, retkipaikasta noin 100 metriä kaakkoon saaren eteläkärjessä olevasta pienestä poukamasta sekä retkipaikasta noin 150 metriä koilliseen pienestä lahdesta partiolaisten laavun lounaispuolelta. Kaikki löydöt tehtiin rantavedestä. Rantapenkan yläpuolelta ei asuinpaikkahavaintoja tehty. Kaikissa kohteissa näyttää olevan kyse veden alla pitkään olleista huuhtoutuneista ja aikojen saatossa käytännössä tuhoutuneista asuinpaikoista. Kohteista tarkemmin ks. Pyhäjärven kohteet 88 – 90.

Saaren pohjoisosassa olevan lahden pohjassa tiedetään olevan liistekatiskan jäänteitä. Lisäksi lahden itärannan kankaalta on tietoja kalamajasta tai vastaavasta, mutta sellaista ei paikalta varmuudella tavattu (ks. Pyhäjärvi 91).

5. HONKASAARI

3321 08 KÄTKYTNIEMI

$x = 7056\ 60$, $y = 3449\ 28$, $z = n. 140 - 142,5$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 3,5 km etelään. Honkasaari on kasvillisuudeltaan pääosin rehevä kuusikkosaari. Etelä-, länsi- ja koillisrannalla on jonkin pieniä kalliopaljastumia. Saaren länsipuolinen Rapasaari on nykyisin alavan kannaksen Honkasaareen yhdistämä kallioniemeke. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee saaren eteläkärjessä pienen kallion tuntumassa.

Kohteen välittömästä läheisyydestä ei muinaisjäännöksiä tavattu. Ainoat mainittavat havainnot ovat historialliselta ajalta olevat pitkänomaiset maakuopat, joita tavattiin kohteesta n. 150 m pohjoiseen (2 kpl) ja vajaat 100 m luoteeseen (1 kpl). Kuopat lienevät jonkinlaisia säilytyskuoppia, ns. nauriskuoppia tms.

Rapasaarella on väliaikaiseksi hautapaikaksi mainittu maakuoppa ja tulisijan jäänteet (Pyhäjärvi 92). Honkasaaren länsirannan vanhan kalakämpän luona, siitä n. 10 m pohjoiseen, on varhaisemman kämpän kiuas ja mahdollinen kellarikuoppa (Pyhäjärvi 93)

6. PARVIALANSAARI

3321 11 VUOHTOMÄKI

$x = 7056\ 78$, $y = 3450\ 26$, $z = n. 140 - 142,5$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 4,5 km eteläkaakkoon. Parvialansaari on länsirannaltaan kalliainen ja kivikkoinen pääosin kuusta kasvava saari. Itäranta on paikoin hiekkavaa, mutta rehevöitynyttä ja umpeenkasvanutta. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee saaren pohjoispään kallioisella länsirannalla. Retkipaikalta ei kiinteitä muinaisjäännöksiä havaittu. Ainoa mainittava havainto on saaren pohjoiskärjen itäisemmän niemekkeen kärjen tuntumassa ollut yksittäinen maakuoppa, jonka halkaisija on noin 2 m. Kuopasta tavattiin tulenpidon jälkiä heti ohuen turpeen alta. Maannoksen perusteella kuoppa näyttää olevan historialliselta ajalta.

7. SELKÄSAARI

3321 07 HIIDENNIEMI

$x = 7049\ 51$, $y = 3447\ 48$, $z = n. 140 - 142,5$

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 11 km etelään. Saaren rannoilla on paikoin kalliota, mutta enimmäkseen ne ovat kivikkoiset. Saari kasvaa paikoin hyvinkin tiheää kuusikkoa, kasvillisuus on varsin rehevää. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee saaren eteläkärjessä ainoassa hiekkaisessa poukamassa. Paikka tiedetään myös vanhaksi kalastajien kentäksi. Maihinnousupaikan rantavedestä tavattiin asuinpaikkalöytöjä noin 150 metrin matkalta. Löydöt rajoittuivat saaren eteläkärjen itärannan poukaman ja siitä koilliseen olevan selvästi kivikkoisemman rannan välille. Ylempää rannalta tehdyistä koekuopista ei asuinpaikan merkkejä tavattu. Kohteesta ks. Pyhäjärvi 94 Selkäsaari.

Asuinpaikan lisäksi saarelta tavattiin pitkänomaisia maakuoppia kolmesta kohtaa. Noin metrin levyisten kuoppien pituus on 3 – 4,5 metriä. Vastaavia kuoppia tavattiin myös Honkasaaresta. kyseessä lienevät jonkinlaiset historialliset ajalta olevat säilytyskuopat, ns. nauriskuopat tms. Länsirannan puolimaissa on selvästi järvelle erottuva kallio. Sen pohjoislaidan loivilta rantakallioilta tavattiin 1930-40 –luvulle ajoittuvia hakkauksia.

8. HÄMEENSAARI

3321 08 KÄTKYTNIEMI

x = 7051 20, y = 3441 95, z = n. 140 – 142,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 13 km lounaaseen Hiidenmäen luoteispuolella. Saari on reheväkasvuista, paikoin kivikkoista. Pääpuuna on kuusi. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee saaren etelärannalla oleva loivan lahdelman itäpuolisella pienellä kallioniemellä.

Kohteesta ei kiinteitä muinaisjäännöksiä tavattu. Jonkinlaisia talonpoikaisen viljelyn merkkejä oli saaren itäpäässä. Retkipaikasta noin 100 länteen vanhan rantapenkan yläpuolella tavattiin pieni talonpoikainen selvästi erottuva peltoala.

9. RYTYRANTA

3321 11 VUOHTOMÄKI

x = n. 7050 08, y = 3451 08, z = n. 140 – 142,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 10,5 km etelään Pyhäjärven itärannalla Vuohtoniemen eteläpuolella. Petäikkörannantien päässä sijaitseva kohde on maastollisesti alavaa, tasaista ja kosteahkoa rantakoivikkoa, paikalle on mm. ajettu soraa. Tulipaikka kotalaavuineen sijaitsee vanhan rantapenkan yläpuolella. Maastollisesti alue ei ole esim. asuinpaikkaa ajatellen kovinkaan soveliasta. Ranta on rehevöitynyttä ja umpeutunutta. Mitään kiinteisiin muinaisjäännöksiin viittaavaa ei alueelta tavattu.

10. TUORINIEMI

3321 08 KÄTKYTNIEMI

x = 7060 01, y = 3444 78, z = n. 140 – 142,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 4,5 km länteen Emolahden länsirannalla. Maihinnousu- ja retkipaikka sijaitsee rannalla harvakseltaan olevien mökkien välissä, Järveläntiestä koilliseen eroavan tien päässä. Retkipaikka kotalaavuineen on rakennettu vanhan rantapenkan alapuolisella tasaiselle rannalle. Paikalle on ajettu soraa ja rakennettu laituri. Penkan yläpuolinen maasto on hieman korkeampaa, loivasti kohti järveä viettävää rantapeltoa ja metsikköä. Maaperä on savikkohiesua. Vesirajasta ja rannasta, kuten ei ylempääkään rantapellolta, tavattu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

11. VEIHTINIEMI

3321 07 HIIDENNIEMI

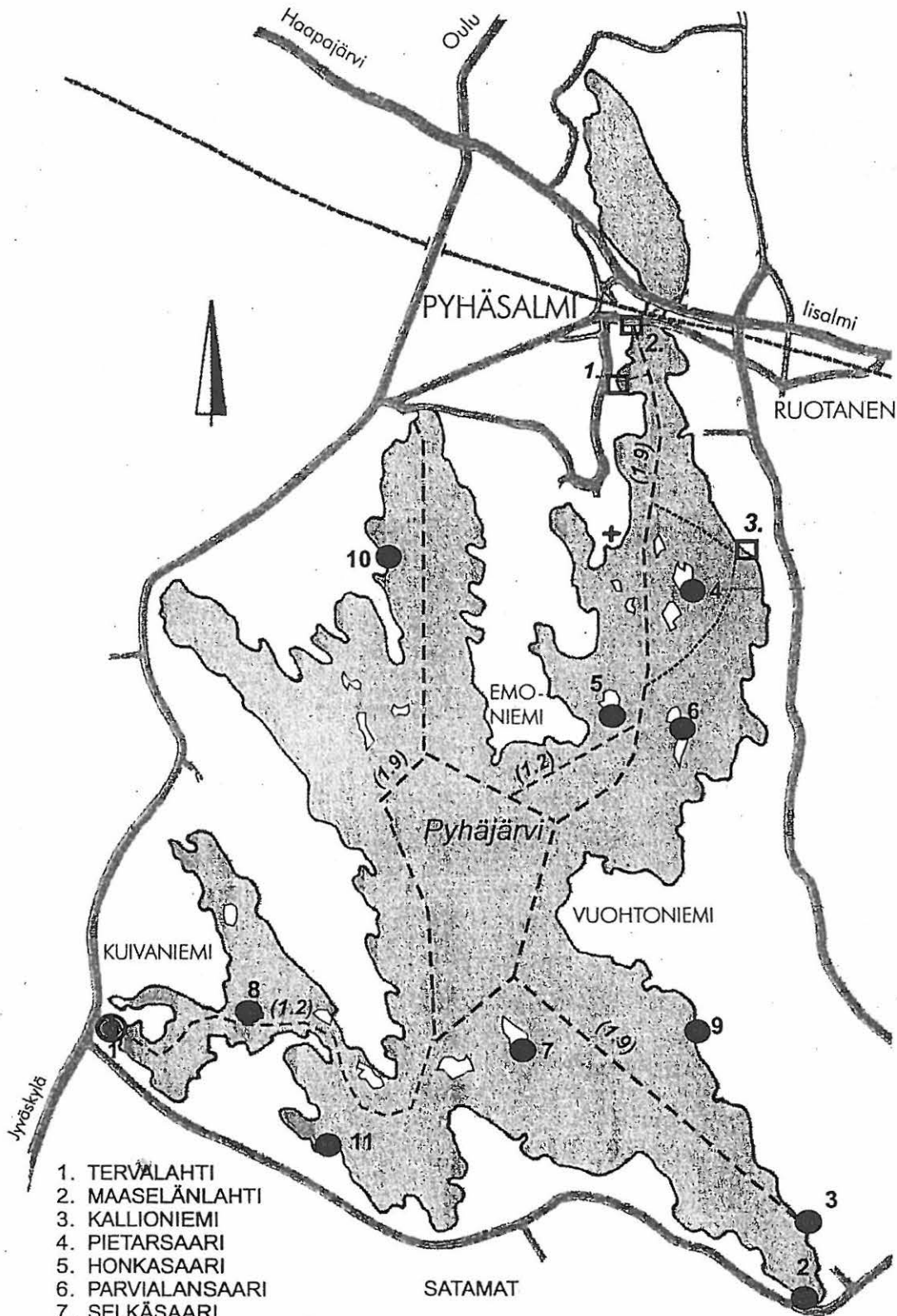
x = n. 7047 68, y = n. 3443 50, z = n. 140 – 142,5

Kohde sijaitsee Pyhäjärven kirkolta n. 14 km etelälounaaseen Pyhäjärven etelärannalla Hiidenniemestä kaakkoon. Alue on kivikkoista kuusivaltaista kangasta. Varsin kivikkoiseen rantaan laskee uusi tie eteläpuoliselta kankaalta. Rikkoutuneet maanpinnan kohdat tarkastettiin tuloksetta, samoin kivikkoinen rantayesi. Lisäksi tarkastettiin myös kohteen yläpuolista maastoa, joka ei kuitenkaan osoittautunut kovin edulliseksi asuinpaikkaa tms. ajatellen. Mitään muinaisjäännöksiä ei paikalta tavattu.

□ LAAJENNETTAVAT PIENVENESATAMAT

● TERVAPURON TAUKOPAIKKA

● NYKYISET RETKISATAMAT / MAIHINDOOSUPAIKAT

1. TERVÄLAHTI
2. MAASELÄNLAHTI
3. KALLIONIEMI
4. PIETARSAARI
5. HONKASAARI
6. PARVIALANSAARI
7. SELKÄSAARI
8. HÄMEENSAARI
9. RYTYRANTA
10. TUORINIEMI
11. VEIHTINIEMI

SATAMAT

1. IKOSENLAHTI
2. NIEMENLAHTI
3. NIEMELÄN RANTA